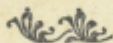

Na indijskih otokih

Položili so mu zanjko okoli vratu in ga potegnili kvišku.

Na indijskih otokih.

Poslovenil

Silvester.

V Ljubljani 1903.

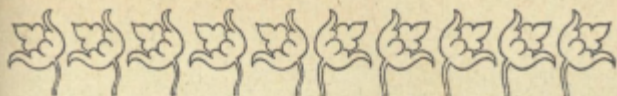
Založil in prodaja Anton Turk.

148 562

148562

N 212/1960

Prvo poglavje.

Med morskimi tolovaji.

Kakor ptica je letela lepa jadernica „Elizabeta“ čez morsko gladino. Na prednem delu njenega krova sta stala dva mladeniča kacij osemnajst let, Rikard in Oskar. Čitateljem knjižice „Črez prostrano Indijo“ sta že znana. Z novimi upi sta bila zapustila zemljo, katera bi jima bila tolikokrat in tolikokrat skoraj skopala prerani grob. Nista sicer vedela, kakšna še bode bodočnost, toda zaupala sta v Boga, kateri jima je bil do zdaj zaščitnik in upala sta tudi, da jima sreča ne bode obrnila hrbta.

Cilj te vožnje bil je otok Sumatra, kjer je hotel kapitan naložiti raznovrstnih pridelkov, ki jih rabi zahodni svet v vsakdanje potrebe, kakor so n. pr. poper, kava in drugo.

Nobeden izmed obeh še ni videl Sumatre in torej sta se veselila novih svetov.

„Par mesecev še,“ menil je Oskar, „in potem sva doma.“

„Ako imava srečo,“ odgovori Rikard, „potem že. Sicer pa ne delajva računov brez gospodarja, kajti človek obrača, Bog pa obrne.“

„Ti —“ in Oskarju se zažare oči, „meni se celo dozdeva, da bodem krutega tolovaja Devičanda, kateri me je toliko mučil, ko me je imel v svojih pesteh, dobil v roke. Krvavo se hočem maščevati.“

Rikard mu ne odgovori, ker gleda ravno za nekim možem, Malajcem, ki je nesel koš premoga in bil na ladiji kuhar. Postava mu je bila široka in čokata, lasje so mu v dolgi črni kodeli viseli po čelu in vratu in prikrivali skoraj črne iskrece oči. Palo je bil posebnež. Oklenil se ni bil do zdaj še nobenega človeka na ladiji in je govoril le to, kar je neobhodno moral. Vendar pa je bil tih in skrben opazovalec, kateri je svoje poglede obračal zdaj sem, zdaj tja.

„Ne maram ga,“ zašepeče Rikard, „ker ima zvit in hinavski pogled.“

„Res je,“ oglasi se Oskar, „toda kuha dobro in to je za naš glavna reč.“

Šla sta vsak na svoje delo, kajti ravno je korakal kapitan črez krov. Kapitan je Malajca visoko cenil, a ne tako prvi krmilar.

„Palo je kakor ura. Točno ob svojem času ima obed pripravljen in tudi snažen je, da ga

nobeden ne prekosi.“ Tako je rekel kapitan prvemu krmilarju, ki pa je z glavo odkimal.

„Meni se celo ne dopade, kajti njegova vedno molčeča ustna prikrivajo nekaj skrivnega. Ker je sam svoje vrste na tej ladiji, nam seveda nič ne more, sicer pa mu ni upati.“

Kapitan se nasmeje. „Kaj ne, rumenokožni fanti vam ležé v želodeu?“

„Ne vzemite za zlo — toda vi jim le nekoliko preveč zaupate.“

„To ni celo res, a kaj nam hoče storiti? Ladije nam gotovo ne bode sprožil v zrak. Toda pustiva ga! Danes dobimo hud veter in skrbite torej, da se vsa jadra povežejo.“

„Že dobro, gospod kapitan.“

Res so se na nebu začeli temni oblaki poditi in razburkano morje je mnogokrat vlilo svoje pene čez ladjin krov. Mornarji so imeli mnogo dela, kajti kmalu so sledili penam močni valovi, ki so povzročali mnogo škode. Proti polnoči zasliši se nakrat močno ropotanje, kakor bi se kaj potakalo čez krov.

„Nekdo je razrešil vodne posode,“ oglasi se eden izmed mornarjev in ko kapitan pohiti gledat, manjkala sta res dva železna soda s pitno vodo.

„Kdo bi bil kaj tacega naredil?“ raztogoti se kapitan in vdari z nogo ob tla. „Sodi so bili vendar močno pritrjeni.“

Vsi mornarji so bili na krovu, toda vsled hude teme ni nobeden videl kaj sumljivega. Le Palo je edini bil v svoji kajuti in se hudobno posmehoval.

„Dva dni zamudimo najmanj,“ huduje se kapitan, „ker se moramo pri nikobarskih otokih muditi, da dobimo vode. Shraniti jo moramo v steklenicah, kolikor jih imamo na ladiji.“

Druzega dne se je „Elizabeta“ približala velikemu otoku in takoj se je podala polovica vsega moštva na suho, da dobi vode. Druga polovica pa je ostala v varstvo na ladiji in imela pripravljene topove in puške. Za Paloja se nihče ni brigal. Delal se je, kakor bi ga cel svet ne brigal mnogo.

Mornarji so kmalu našli vodo. Ko nehajo zajemati, zapazijo nakrat, da so okoli in okoli od Malajcev obkoljeni.

„Jaz sem radša* tega otoka,“ oglasi se najprvi, „kdo pa ste vi?“

„Mornarji smo in ker smo v včerajšni nevihti pogubili vse vodne posode, nismo imeli na ladiji česa piti.“

Rikard je takoj spoznal, da ni misliti na obrambo in zato se obrne do radše. „Mogočni gospod radša, ti si gotovo prilastuješ ta otok in hočeš tedaj tudi vodo imeti plačano. Kaj ne?“

* radša: knez.

Malajec pokima z glavo. „Tako je, faringi.* Hočem imeti vodo plačano!“

„Dobro, slédi nam na ladijo. Kapitan ti bode dal zahtevano plačilo.“

Malajec se ne gane. „Le odložite posode,“ meni, „za vodo se bode že skrbelo, a zdaj morate z menoj.“

„Kam pa?“ vpraša Rikard.

„Bodete že videli! Ako ste poslušni, se vam nič ne zgodi — porok vam bodi moja beseda, katere kot radša in najvišji gospodar nikoli ne prelomim.“ Pri teh besedah položi roko na svoj kris,** kakor bi hotel reči: „Sicer vam je napovedana vojska, ako ne ubogate.“

„Kaj pa hočeš od nas, radša?“ zakliče Oskar. „Nas hočeš kot ujetnike obdržati? Se bodedo li kdaj vrnili nazaj na ladijo?“

Malajec ne odgovori. „Hajd naprej!“ zapove in mornarji se morajo udati. Po daljšem korakanju čez gorovje dospejo v prijazno dolino, v kateri se je razprostirala precej velika malajska vas. Vse hiše so stale na dva do tri metre visokih stebrih, pod njimi pa je rastlo gosto grmovje, ki se navlašč nasadi, da nezdravim

* faringi: belec, belopolten mož.

** kris: malajsko bodalo, ki je trirezno in nekoliko zavito.

izzemeljskim soparom odjema zdravju škodljivo moč.

Ko se beli ljudje prikažejo v vasi, bila je ta takoj zbrana. Skozi dve vrsti ljudi morajo mornarji do najvišje na kolih stoječe hiše, katera se jim za bivališče odkaže. V bambovih posodah se jim da kuhanega riža in mesa, tudi voda se ne pozabi, a lestvo odstavi potem radša sam in tako je bil ubeg dobro zabranjen.

„Kako dolgo bomo tukaj ujeti?“ vpraša ga še Rikard.

„Do jutri zjutraj,“ bil je suhoparen odgovor.

„In pridemo li potem na ladijo nazaj?“

„Da.“

Jetniki so ostali sami in imeli so časa dovolj, premišljevati o tem in onem. Skočiti z višine kacic štirih metrov se ni nobenemu zljubilo.

„Ko bi človek vsaj vedel, kaj nameravajo ti rumeni navihanci?“ oglasi se čez nekaj časa Rihard.

„Mogoče visoko odkupnino!“ meni eden.

„Odkupnino bi že plačal naš kapitan.“

„Jaz sem tudi takega mnenja — torej ne smemo še upanja zgubiti.“ — — —

Na ladiji ostalim postal je čas vedno daljši in daljši.

„Kje se mudijo tako dolgo?“ reče čez nekoliko časa kapitan. „Vodo so gotovo že našli.“

Krmilar pomaje z rameni. „Naj li parkrat ustrelim, kapitan? Naši bodo razumeli tako znamenje.“

„Dobro. Gotovo so že vodo zajeli in zdaj zasledujejo opice in divje pаве.“

Strel počí. Res so ga slišali tisti, katerim je bil namenjen, toda zastonj so se kapitan in njegovi ozirali po otočji obali, kajti bližala se je že noč in vedno še ni bilo nikogar nazaj.

Dva moža se oglasíta, naj smeta iti pogledat. Kapitan jima dovoli, toda nobenega ni več nazaj. Kapitana se polasti nemir. Nakrat pa obledi kot stena.

„Malajska jadrenica, ena, dve, več . . dvajset!“ zakliče krmilarju.

Kacih dvajset nizkih, bolj velikim čolnom podobnih ladij se nagloma približa in obkoli „Elizabeto“. Krmilar je imel topove koj nabite in tudi vse puške pripravljene. Komaj par mož je bilo na krovu, toda bali se niso in le brezmejna jeza do hinavskih Malajcev navdajala je njih srea. Nasprotniki so bili pa tudi dobro oboroženi, seveda po svoje, in boj se je takoj pričel.

Dva strela iz topov potopita takoj tri malajske jadrenice in ko še puške store svoje, imel je sovražnik mnogo škode. Toda bilo ga je preveč. Kmalu je cel krov mrgolel rumenopoltih

postav in v nekaterih trenutkih bili so belci razoroženi in brez vsake moči.

Med nasprotniki bil je tudi Palo. Njegova prej tako trdovratno molčeča usta so se zdaj kaj pridno odpirala in kakor je bilo videti, pripovedoval je ravno svojim rojakom, na kak način jih je prevaril. Poslušalci so ga z veseljem poslušali in se oziraje na ujetnike poredno smejali.

Zasmehovanje je premagane najbolj jezilo in sicer v prvi vrsti najbolj kapitana, ki je bil prej najbolj zaupal zvitemu svojemu kuharju. Brzo pograbi na tleh ležeč izstreljen samokres in hoče ž njim udariti hudobnega izdajalca preko glave, toda eden izmed nasprotnikov ga prehiti in ostra široka sablja razkolje nesrečnežu glavo.

Palo se nasmeje. „Nič ne škodi — je vsaj enega faringa manj na svetu!“

Poveljnik tolovajske čete zapove mir in se vstopi pred majhno številce belih mož.

„Jaz sem radša in najvišji gospodar tega otoka in polastil sem se te ladije, ker jo hočem rabiti za ribji lov. Ljudje mojega rodu so dobri mornarji, toda nimamo tako velikih jadrenic, kakor je ta. Poveljnik na tem krovu sem zdaj jaz, vi mornarji pa ostanete vsak na svojem mestu, kakor ste bili do zdaj — seveda, če hočete. Ako pa se branite, bomo ravnali z

vami kakor z vojnimi ujetniki, katere vedno usmrtimo.“

Krmilar molči nekaj časa, potem se pa oglasi: „Pred tvojimi nogami leži mrlič. Dovoli nam najprej, da ga pokopljemo.“

Po dolgem odlašnji dovoli novi poveljnik radša Karoldi, da se sme mrlič po mornarski šegi zaviti v jadreni prt in se s kamenjem obtežen spustiti na dno morja. Kroglje, katera se mesto kamenja običajno rabi, vendar ni hotel dovoliti.

Tudi Rikard in Oskar sta bila z ostalimi ujetniki po noči zopet na ladiji in ko je vsak odmolil svoj očenaš za dušo rajnega dobrega kapitana, spustili so truplo na dno morja.

„Bog,“ vskliknil je krmilar polglasno, „če je tvoja volja, hočemo se še maščevati in tem rumenim nesnagam povrniti, kar so storili kapitanu!“

In kakor je mislil krmilar, mislili so tudi ostali mornarji.

Kakor hitro je bilo žalostno delo končano, pripravljali so se tolovaji, da uničijo vsako znamenje, ki bi jih znalo izdati. Vse zastave in sploh vsaka nepotrebna stvarica, katerih Malajec ne rabi, šle so v ogenj. Ime „Elizabeta“ se je pobarvalo in mesto imena naslikal je domači umetnik neokretnega krokodila. Tudi drugi čolni na ladiji dobili so to znamenje in zdaj so

lahko tolovaji brezskrbno jadrali po morji. Malajci namreč mnogokrat pokupijo evropejske stare ladije in kateri Evropejec bi bil spoznal, je li ta prekršena ladija uropana ali kupljena.

Mornarjem se ni ravno slabo godilo. Hrana je bila ista kot prej in delo tudi ni bilo hujše od prej, samo priložnost za ubeg se ni hotela nikdar nuditi. Malajci, ki sicer niso prijeli za najmanjše delo, imeli so časa dovolj, paziti na nove tovariše in prisiljene prijatelje.

Radša Karoldi bil je namenjen najprej na Sumatro in od ondod, kakor je vsaj pravil, na ribji lov v južno ledeno morje.

Neciga dne dospe ladja res blizu do otoka, toda novi poveljnik jo ustavi tam, kjer se ne vozi nobena evropejska ladija. Beli mornarji morajo ostati na krovu in le Karoldi s svojimi Malajci poda se na suho. Kot stražo pusti na ladiji kacic trideset mož in teh je bilo za ujetnike več kot dovolj.

Proti večeru se še le poveljnik vrne. Bilo je poznati, da je močno pijan, kajti s težavo je prikobacal na krov in jezik se mu je hudo zapletal.

„Ha, ha! Jutri dobimo vodo, hrano in vse druge potrebne reči semkaj. Pojutranjem tudi nekaj! Kaj ne, faringi, to je dobro?“ In odišel je spat v svojo kajuto.

„Slabo bode za nas,“ menil je Oskar, „ako nas bodo vedno tako stražili. Kako naj uideemo?“

Res se je pripeljala družega dne malajska jadrenica in donesla riža ter več sodčkov žganja. Na „Krokodilu“, kakor se je ladija zdaj imenovala, zavladao je med Malajci veliko veselje, katero je bilo proti večeru že precej hrupno. Radša je bil namreč razdelil med svoje ljudi mnogo žganja in še celo kakih šest do osem mož, ki je bilo na straži na krovu, bilo je že precej pijanih.

„Oskar,“ reče proti večeru Rikard svojemu najzvestejšemu tovarišu, s katerim sta bila že prej prehodila velik del zahodne Indije, „nekaj veselega ti imam povedati. Že danes zjutraj opazil sem daleč od tukaj majhno barčico, katero goni para in kakoršne imajo navadno le vojne ladije. Kmalu se nam je nekoliko približala, a opazil je razun mene nihče ni, ker se je kmalu skrila za par črevljev dolg poluotoček. Naglo sem splezal na jadrenik in se delal, kakor bi na njem jadra pritrjeval ali vsaj ogledeval, če so dobro pritrjena. Nihče me ni opazil. Nakrat sem zagledal več belih mož, ki so bili bržčas od dotične barčice, kako so se podali v gozd; a eden je ostal na polotoku in začel nekaj risati v posebno knjigo, kakoršno sem že večkrat videl pri slikarjih. Večkrat se je ozrl na našo ladijo in en tak trenutek sem naglo vpo-

rabil in razvil rudečo zastavico, katero se mi je posrečilo še rešiti in jo skriti pod srajco. Če pozna mornarska znamenja, vedel bo, da prosi rudeča zastava pomoči. In res mi je namignil s klobukom in za drugimi zginil med košatimi drevesi.“

Oskarju začne srce močno utripati. „Kje pa imaš zastavo?“

Rikard se nekoliko ozre okrog in ko vidi, da je varen, odpne nekoliko srajco in pokaže Oskarju malo rudečo zastavo.

„Skoraj ti nisem verjel, Rikard. Zdaj pa znava upati, da dobimo ponoči pomoči.“

Malajci so že večinoma spali, le kakih šest mož straže je sedelo na krovu in se kratkočasilo s pripovedovanjem raznih doživelih dogodkov. Slabo brleča lučica razsvitljevala je komaj majhen prostorček, na katerem je stala polna steklenica žganja. Njihovi pogovori bili so vsled povžite pijače precej glasni in ker so se čutili precej varne, niso bili preveč pazljivi.

Tem bolj pazljiva pa sta bila Rikard in Oskar. Z izgovorom, da jima pretopla noč vročega podnebja ne da spati, hodila sta po krovu sem in tja.

Nakrat zapazi Rikard tik ladije črno pičico, katera se je pazljivo bližala ladiji. Samo en pogled na Oskarja obvesti tudi tega, da se jima bliža pomoč. In res je bil majhen čoln z

dvema človekoma, ki sta pazljivo gledala, bode se li na ladiji kdo našel in jima ali dejanstveno ali z besedami dokazal, kaj je hotel dotičnež na jadreniku s svojimi znamenji.

Rikard pogleda črez krov in kaže možema v čolnu, da bi rad pobegnil. Sila uči človeka in z znamenji je kmalu dopovedal, da želi razun njega še eden pobegniti.

Oskar bil je toliko previden, da je šetal sem in tja, kar je lahko stražo motilo. Ko pa vidi, da je Rikard zginil, približa se tudi on dotičnemu mestu in zapazi, da je za krovin rob pritrjena vrvna lestvica. Ob enem pa vidi v čolnu Rikarda, ki mu z roko namigava, naj mu takoj sledi. Le enkrat še pogleda Oskar nazaj in kakor mačka spleza za svojim tovarišem.

Predno je kateri izmed straže opazil ubeg, bila sta beguna s svojima rešiteljema že daleč na morju in kmalu na rešilnih tleh parne barčice, katero je bil Rikard tekom dneva opazoval.

Poveljnik barčice je bil nadporočnik Barov.

„Na kak način sta prišla v roke teh tolovajskih Malajcev?“ vpraša prišleca.

Rikard mu vse natančno razloži in ga ob enem prosi, naj reši še druge mornarje, katerim ni o svoji nameri nič povedal, ker bi se potem cela reč ne dala tako lahko prikrivati.

„Za zdaj vama na morem ustreči,“ odgovori Barov, „ker je naša barčica preslaba, da bi se mogla sprijeti s toliko množico ljudij; vrhu vsega pa je odmenjena le za znanstvene preiskave na teh otokih in če bi hotel ukreniti kaj drugega, moral bi še prej vprašati svojega poveljnika, ki je na vojni ladiji z imenom „Milanov“. Toda ni še nemogoče, da se vama zgodi po volji, kajti dozdeva se mi, da ima naš poveljnik od angleške vlade tajna povelja, katera nas znajo kmalu spraviti z morskimi roparji v dotiko. Imejta torej nekoliko potrpljenja.“

„Do kedaj pa lahko upava,“ vpraša Oskar, „da se lahko vrneva v domovino?“

„To vama še zdaj ne morem natančno povedati,“ odgovori nadporočnik. „Fregata „Milanov“ in pa ta barčica ste odmenjeni, kakor sem že enkrat rekel, za znanstvene preiskave po vseh zadnjeindijskih otokih in kako dolgo bodo trajale, še sam ne vem. Morebiti najdeta kmalu kako ladijo, ki vaju vzame s sabo.“

„Gospod,“ oglasi se Rikard, „midva sva izvežbana mornarja — bi li ne bilo mogoče, da bi vas smela spremljati na potovanju? Vsako delo, katero nama bodete dali, bodeva rada spolnila.“

Nadporočnik ustreže njuni želji in sicer že radi tega, ker je bila „Elizabeta“, na kateri sta v zadnjem času služila, angleška ladija.

Oskarju bi se bilo sicer bolje dopadlo, ako bi bil mogel prej ko prej domu, toda kaj si je hotel, ko je moral biti zadovoljen in vesel, da se je tako lahko rešil neljube ječe. Vendar misel, da se zna najti priložnost za maščevanje nad morskimi tolovaji, dala mu je pozabiti vse neprilike in vsako odlašanje vrnitve v ljubo domovino.

Drugo poglavje.

Življenje med divjaki.

Več dni mudila se je barčica na reki Pandang, dokler ni prišla na plitvino in ni mogla naprej. Udje prirodo preiskovalne družbe morali so se peš podati na pot, mornarji pa so ostali na barčici. Rikard in Oskar sta sklenila pridružiti se potujočemu oddelku in bilo jih je šest ljudi, ki so se podali v velikanske gozdove otoka Sumatre. Bili so nadporočnik Barov, prirodoslovec doktor Lavrence, slikar Harding, naša dva znanca Rikard in Oskar in nadporočnikov sluga. Za prve dni bil jim je en sluga dovolj, pozneje pa so si hoteli najeti nekaj divjakov, da jim pomagajo nositi raznovrstne kože

in kožuhe ustreljenih živalij, posamezne dele večjih rastlin, orodje in orožje večinoma še divjih otočanov in drugo; seveda so morali imeti tudi svoje orožje s seboj, kajti pot je bila nevarna in nobeden ni mogel vedeti, kako se bode končala.

Niso še dolgo hodili in ravno so nekoliko počivali, ko se izza grmovja prikaže kacih deset divjakov in jih obkoli. Bili so oboroženi s pušicami in celo nagi, samo črez ledja nosili so kos živalske kože.

„Čemu so prišli tujci v deželo Batov?“ oglasi se precej star mož, ki je znal za silo lomiti angleški jezik. „Vi hočete po naši zemlji krasti in ropati.“

„Vi ste grešili zoper sveto postavo,“ reče drugi, „in morate pustiti svoje življenje.“

Nadporočnik se jim mirno približa. „Motite se, ljudje. Prišli smo iz daljne zapadne dežele, da bi spoznavali Bate, jih obiskali in nekaj časa pri njih stanovali. Pozneje bomo doma pripovedovali, kako gostoljubni so Bati, kako pogumni so možje in kako krotke in mile njih žene. Kajti Sumatra je biser vseh indijskih otokov in Bati so njeni najiminenitnejši prebivalci.“

Tak govor se je divjakom močno dopadal. Tudi Malajci, kakor spleh vsa divja ljudstva,

slišijo radi dolge govore in posebno take, v katerih se njih lastnosti hvalijo.

„Tukaj na tleh leži panter,“ reče prvi govornik, „katerega ste tujei na naših tleh ustrelili.“ Besede so bile prijazno rečene.

„Toda bomo ga dobro plačali.“

„Če je tako, sledite nam k radši.“

Prva nevihta je bila prestana in tujei so bili lahko mirnega srca.

Dva divjaka sta vrgla zver, katero so bili tujei — tudi mi tako rečemo kakor divjaki — ravno nekoliko prej ustrelili, na ramo in vsa družba je šla za divjaki. Belci so sicer vedeli, da so pol in pol ujetniki, toda bali se niso.

Po kratkem korakanju dospejo v vas, katere hiše so stale na visokih hlodih. Okoli vasi bil je iz ilovice narejen zid. Zunaj vasi so se razprostirale njive z rižem, med njimi pa palmova drevesa z obilo sadjem. V vasi je mrgolelo ljudij, svinj, psov, opic, koz in perutnine in nobena kitajska vas bi se ne mogla ponašati s toliko nesnago, kakor se je lahko ponašala ta vas.

V nasip ali zid iz ilovice bil je samo en uhod narejen in pred tem so morali tujei počakati.

„Čemu moramo tukaj počakati?“ vpraša slikar, kateri je bil vedno žive in šaljive narave. „Tukaj še sesti nimamo kam.“

Divjak, kateri je do zdaj bil nekak vodja, ga začuden pogleda. „Si li ti tudi radša?“

„Seveda,“ nasmeje se Harding, „moji podložniki so barve, čopiči in svinčniki.“

Da bi se predolgo ne mudili, oglasi se nadporočnik: „Le pojdi sporočat svojemu radši — mi že čakamo.“

Divjak zgine za obzidjem, drugi njegovi tovariši pa ostanejo kot nekaka straža pri tujcih.

Kmalu je bila vsa vas na nogah in vse je vrelo na prosto, da si ogleda prišlece.

„No, no,“ smeje se slikar Harding, „lepa bodočnost nas čaka. Žene teh ljudožrcev se ravno pogovarjajo, kdo bode dobil naše glave in kdo stegno. Gospod Lavrence, vas so bržčas obljubile svojim otrokom, ker ste najbolj debeli.“

„Le se smejite,“ ugovarja mu Barov, „toda ni vam verjeti.“ Vendar se mu je po glasu poznalo, da ni tako miren, kakor se je delal. Saj pa je bilo vsem znano, da Bati tudi človeškega mesa ne zaničujejo.

Ura mine za uro, a tujci morajo še vedno čakati.

„Ne vem,“ meni Rikard, „če bi nama ne bilo bolje med morskimi tolovaji, kakor pa še zna biti med temi rumenkožci.“

Naposled se približata dva moža, katerima se vse umakne. Bila sta prejšnji vodja in radša. Bržčas je poslednji zato tako dolgo čakal, da bi na tujce naredil večji utis. Bil je čudno opravljen. Na glavi je nosil visok črn klobuk, kakor ga nosijo Evropejci, toda to pokrivalo že ni imelo krajev. Truplo je pokrivala dolga srajca evropejskega kroja in za pasom je visela stara, zarjavela sablja brez nožnice. Radša je imel rudeče, prekanjeno lice in že od daleč mu je bilo poznati, da je žganjepivec.

Ko dospe do tujcev, razkorači se široko pred nje in jih srpo meri, kakor kak krotitelj zverin v menažeriji.

„Jaz sem radša Topijang,“ začne veličastno, „zemlja, na kateri stojite, zrak, katerega dihate — vse je moja last.“

„Hm, hm,“ misli si slikar, „ta mož vsaj ve, koliko je vreden.“ Izreči si še ni upal te misli, kajti še vedno ni vedel, bode li jedel ali bode pojeden.

Nadporočnikov obraz je bil sila resen. „Pozdravljam te, mogočni radša,“ začne Barov, „toda ne samo v svojem, ampak tudi v imenu angleške kraljice Viktorije. Ona me pošlje, da se ti poklonim.“

Mož v srajci začel je rasti in se napihovati, da se mu je obrabljena pinja na glavi ponosno majala.

„Kraljica angleške dežele je kaj imenitna gospa,“ odgovori, „in tudi jaz ji pošiljam svoje pozdrave. Toda povej mi, tujec — hm, hm, je li ona že kaj slišala o radši Topijangu? Bi me li rada poznala?“

„Tebe in tvojo deželo,“ prikloni se Barov, „in radi tega nas je poslala sem.“

„Gotovo je ona na tvoji ladiji.“

„Na ladiji sicer ni, ker ima mnogo opravkov, toda gotovo jo pojdeš ti obiskat. Topijang, kaj ne?“

Mogočni vladar odmaje z glavo. „Ne poznaš naše postave, tujec! Vsak Bata, ki zapusti svojo deželo in vsak tujec, ki stopi na našo zemljo, mora umreti.“

Med množico se pokaže nemir in sliši se zamolklo mrmranje. Vsak tujec prime nehote za orožje. Kaj, če izgovori radša po svoji postavi povelje, naj se predrzni tujei zakoljejo?

Nadporočnik Barov je bil dober opazovalec. „Mogočni radša,“ obrne se s prikupljivim glasom do mogočnjaka, „čemu nas ne vprašaš, kaj ti je naša imenitna gospa in kraljica poslala v darilo?“

Iz ust radše se zasliši poseben glas, kakor kakšno cmakanje. „Darilo? Daj je sem, faringi!“

Nadporočnik namigne svojemu slugi, da stopi bliže. Raz njegove rame vzame puško, iz

svojega žepa pa nekaj zlatih novcev, katere divjaki prav dobro poznajo.

„Ta darila ti pošlje naša kraljica, da s puško premagaš in postreliš vse svoje sovražnike in si za denarje omisliš vsega, česar poželi srce.“

Radša pokima z glavo in se radostno nasmeje. „Toliko zlata! Haj, haj! Kako mi bo dobro! Daj le vse sem, kar držiš v roki!“

Barov stori po njegovi želji, a opomni: „Ti sprejmeš ta lepa in bogata darila, toda za nje nam moraš nekaj obljubiti. Dovoliti nam namreč moraš, da smemo pri vas stanovati in si ljudi in okolico ogledati in —“

„Že vem, že vem. Vse dovolim. Vi smete streljati, loviti, pobiti in pobrati vsako žival, katero hočete in katero najdete.“

„Dobro, in pozneje nas moraš spremljati do drugega radše in nam pri njem dobiti dovoljenje, da smemo prepotovati tudi njegovo deželo.“

„Da, da! Prijatelji smo in Topijang prizna, da je tvoj brat.“

Dogovor je bil končan in naši znanci so smeli brez skrbi v vas in si za svoje denarje preskrbeti živeža. Radša jih je peljal do hiše, ki je bila kakor vse druge iz slame in na kolih. Bila je razdrapana, tla so se majala, streha se je ponašala z ogrobnimi luknjami in o kakšni

hišni pripravi ni bilo sledu, a tujei so bili zadovoljni, da so se le čutili varne in so smeli brez skrbi leči na svojo kožo.

Rikard in Oskar sta si za nekaj malih novcev najela človeka z imenom Libu, da jima to in ono pokaže in jima pripoveduje o šegah in navadah svojega ljudstva. Prvega dne je bilo vse veselo, kajti skromni divjaki so tudi najmanjši denar visoko cenili. Pilo se je žganje, seveda po okusu najostudnejša roba, katero jim donašajo kitajski kupčevalci in jedlo se je goveje meso.

„Kadar nam zmanjka denarja,“ opomnil je pri neki priložnosti Libu, „moramo trdo delati. Zastonj nam oderušni Kitajci nič ne dajo.“

Rikard se nasmeje. „Kaj pa delate?“

„Trgamo poper, kafro in drugo drevesno sadje in nabiramo bencojevo smolo.“

„In lovite tudi slone, kaj ne?“

Libu se prestraši. „Kaj pa misliš, faringi! Ne razumem te! Sloni lovijo nas!“

„Torej jih ne lovite?“

„Ne, mi bežimo, kadar se sloni bližajo.“

Zdaj se približa nek domačin in naznani Rikardu in Oskarju, da je treba iti k obedu. Meso z rižem in sadje je bila cela večerja. Nožev, žlic in vilic pri jedi divjak ne pozna, toda tujei so imeli te reči pri sebi.

Druzega dne bilo je na vse zgodaj že živo in nemirno po vasi. Žene so nosile vreče iz hiš in kmalu se je prikazalo več Kitajcev s svojimi slugami, kateri so po dva in dva nosili na rami drog, na katerem je viselo več bambovih posod. Vse posode so bile do vrha napolnjene z žganjem.

Rikard in Oskar poiščeta svojega včerajšnjega tovariša, kateri je sedel pred slabo kočo in kadil. Ne daleč od njega je na tleh čepela njegova stara mati in mu kuhala zajutrek — riž. Z zajokanimi očmi je tu in tam pogledala na sina in bilo je videti, kakor bi ga opominjala.

Mladeniča se mu približata.

„Je li to tvoja kočica?“ vpraša ga Oskar.

Libu odkima. „Libu nima nobene kočice. Ta kočica je za Rehambove sužnje.“ Oči se mu zasvetijo in brezmejno sovraštvo je iz njih brati, ko še pristavi: „Libu nima tudi nobenega posestva, ker ga je zgubil v igri z bogatim Rehambom.“

Ljudje so se začeli pomikati iz vasi.

„Gotovo so že kupčevalci tukaj,“ meni Libu, „faringi, ubog sem in nimam tobaka.“

Rikard ga razume in mu da nekaj malih novcev. Divjak odhiti in se kmalu vrne z novim blagom, s tobakom in žganjem.

„Haj, haj!“ klical je vesel, „Truro je tukaj, Truro, Malajec, ki ima najboljše žganje. Pojdimo tudi mi na delo, danes je žetev kokosovih orehov. Vsi ljudje so že pripravljani.“

Libu je hitel naprej in Oskar in Rikard sta mu sledila, dokler niso dospeli pred vas, kjer je imel vsak premožnejši vaščan svoje posestvo s kokosovimi drevesi. Ljudstvo se je ravno pripravljalo, da počne bogato žetev, kajti drevje je bilo tega leta sila polno.

Rikard se je začetkoma čudil, čemu nosijo ženske toliko opic na rokah, a kmalu je videl deloma čuden, deloma smešen prizor.

Eden izmed zbranih mož splezal je namreč na drevo, vtrgal oreh in ga zelo očitno spustil v vrečo. Opice so ga pridno opazovale in ko je prišel mož na tla in dal opici vrečo, pohitela je takoj na drevo in začela sadje tako pridno in naglo obirati, da je bila vreča kmalu polna. Toda opica še ni mirovala. Polno vrečo je vrgla na tla in ko je videla, da so jo pobrali, začela je metati tudi sadje na tla in sicer s tako hitrostjo, kakor bi je burja otresala. Prva opica je bila učiteljica drugim in kmalu je kakih štiri-deset posestnikov imelo enakih delavcev.

Življenje pa ni bilo ne le na drevesih, ampak tudi pod njimi prav živahno. Žene — te edine delajo pri divjaških narodih — so pobirale, možje pa so v gručah sedeli okrog kupče-

valcev, pili žganje, katerega jim je zviti kupec danes dajal zastonj in prodajali blago.

Kupčija je šla le malo za denar — večinoma so dajali kupci toliko in toliko žganja in tobaka.

Kmalu je bila vsa družba pijana in prikazale so se kocke.

Nakrat se približa mlad Bata, katerega ni bilo do sedaj videti. Bil je čednega obraza in imel je na sebi več obleke, kakor je pri sumatraških prebivalcih navada.

Rikard zapazi, kako je Libu postal nemiren.

„Kdo pa je ta?“ ga vpraša.

„To je Rehambo, kateri me je pri igri s kockami spravil ob vse premoženje. Toda Libu hoče še danes ž njim igrati in si priigrati svoje posestvo nazaj, pridobiti pa tudi njegovo.“

Rehambo se ni mnogo brigal za svojega sovražnika. Ko pa je začelo tudi na njega uplivati žganje in se mu je Libu pridružil z besedami: „Rehambo, si li upaš iti z menoj kockati? Glej, celo rupijo* imam in ž njo si hočem vse nazaj pridobiti in ti vzeti še to, kar imaš svojega premoženja,“ bil je voljen igrati.

Iz Libuja je govorilo žganje in sovraštvo in menil je, da mora imeti srečo.

* rupijo: okoli 2 kroni.

Res je bil začetkoma srečen, toda kmalu je zgubil vse.

„Rehambo,“ kričal je s hripavim glasom, „zdaj še stavim svojo osebo! Če zgubim, sem tvoj suženj, če zgubiš ti, daš mi vse moje posestvo nazaj.“

Le kdor pozna divjake teh zadnjeindiških otokov, ta zna ceniti njih strastno nagnenje do igre, pri kateri se mnogokrat, ko je šla že vsa posest v roke srečnejšega nasprotnika, stavi in ne malokdaj tudi zgubi osebno prostost.

Vse je stalo okrog igralcev in tudi Rikard in Oskar sta skoraj z zanimanjem gledala, bode li Libu zmagovalec ali pa ga bodo nesrečne kocke pahnile v sužnost.

Sreča mu ni bila mila. Zmagal je Rehambo, njegov največji sovražnik. Krvavih očij zrl je Libu v tla.

Že vstane Rehambo, da bi položil roko na njegovo ramo, v znamenje, da je postal Libu njegov suženj, a v istem trenutku skoči tudi Libu pokonci in predno se kdo še zave, pograbi nasprotnika in mu z močno svojo roko zasadi nož v prsi.

Morilec se ne pomišlja dolgo in predno ga more kateri izmed navzočih pograbiti, zginil je že za grmovjem.

Rehambo je bil takoj mrtev.

Prvi, kateri je vedel, kaj je storiti, bil je radša Topijang. On edini je hodil ponosno v svoji pinji in s svojo sabljo med prestrašenim ljudstvom gor in dol in pravil: „Ako dobimo morilca v pest, mora se usmrtiti in pojesti. Tako zahteva naš adat, naša postava.“

„Za božjo voljo,“ vzklikne Rikard, „ti vendar ne govoriš resnice?“

„Da, da! Golo resnico!“

„In ste že kdaj res pojedli kakega človeka?“

„Oh, kolikrat že. Naš adat ali naša postava pravi, da se ima vsak suženj, ki se zoperstavi svojemu gospodarju, umoriti in pojesti. Glavo dobi radša.“

Rikarda nehote pretrese.

„Kaj pa bodele naredili z mrtvim?“ vpraša radšo.

„Ta se bode pokopal. Že se bližajo dediči, katerih je skrb pokopa.“

Iz vasi prišlo je več oseb. Tri ali štiri žene pokrile so Rehambovo truplo, možje pa so ga zanesli domu. Nekateri so šli v gozd in tamkaj so posekali veliko drevo, katerega so z velikim trudom precepili na dve polovici. Vsako polovico so izdolbli tako, da ste obe skupaj imeli prostora za mrliča.

Žene so mejtem pripravljale obilen obed, riž, svinjino, govedino in kuretino. Še predno

je bil obed skuhan, počival je že Rehambo v svoji čudni celici, katera je bila na debelo povita z vrvmi iz sraboti.

„Kaj bode že danes pokopan?“ vpraša Oskar Topijanga.

„Kaj še! Rehambo je bil najbogatejši v celi vasi in njegov pogreb bode še le čez pet mesecev. Tekom tega časa morajo žene vsak dan dve uri glasno žalovati za njim. Jutri se vseje peščica riža, in kadar ta riž dozori, takrat je čas pogreba.“

Na najboljši Rehambovi njivi se je vsejal z raznimi svečanostmi, kakoršne poznajo divjaki, riž in vaški čarovnik izrezljal je močen in visok hlod z raznimi čudnimi podobami.

„Čemu vam bode ta hlod?“ vpraša zopet Rikard Topijanga.

„Na ta hlod bodemo privezali Libuja in ga razrezali.“

„Če je Libu pameten, se ne bode dal vjeti!“ mislil si je Rikard, glasno pa je pristavil: „Bržčas že takrat ne bodemo več tukaj, ko bode Libuja dobili v roke in ga kaznovali.“

„Kaj?“ začudi se Topijang, „se vam li ne dopade pri nas? Hočete res že kmalu odpotovati?“

„Da, v nekaterih dneh. Gotovo nas bodeš spremljal do bližnje vasi in nas priporočil novemu radši. Kaj ne?“

„Gotovo, gotovo! Toda predno odidete, moram se še vaši kraljici zahvaliti za darove in jo povabiti, naj nas enkrat obiše. Pojdiva takoj k tvojemu radši in jaz mu bodem narekoval, kaj ima pisati.“

Nadporočnik Barov je dobro poznal originalnega Topijanga in slikar Harding moral je takoj na delo in pisati sledeče pismo, katerega je dobesedno narekoval mogočni radša:

„Dober dan, kraljica in visoka gospa! Radša z velikega otoka Sumatre Te pozdravlja. To je tisti mož, kateremu si poslala svoje darove. Rad bi prišel v Tvojo deželo, da bi Te videl, visoka gospa, toda znana Ti je naša postava, naš adat, ki mi kaj takega prepoveduje. Vendar pa mislim, da bi lahko Ti enkrat prišla obiskat nas Bate. Kraljica, prav dobro bi Te sprejeli in če bi bil ravno kateri kaznjeneec obsojen k smrti, lahko bi pojedla celo njegovo glavo, katero dobim sicer jaz radša. Pridi torej gotovo. Pozdravlja Te radša

Topijang.“

„Sem li dobro narekoval?“ vpraša radša nekako zmagovito okrog sebe gledaje.

„Izvrstno! Bolje bi sploh ne bil mogel narekovati,“ pohvali ga nadporočnik Barov resnim obrazom, akoravno se mu je glas s silo zadr-

žanega smeha močno tresel. „Jutri še hočemo nekaj hroščev in drugih žuželk, katere hrani le tvoja dežela, poloviti in potem nas odvede pot dalje. Kaj ne, Topijang, do sosednje vasi nas spremljaš, kajti neradi bi prišli z Bati, kateri nas še ne poznajo, v neljubo dotiko.“

Topijang prikima. „Jaz vas že privedem do tja, toda pot je daljna in treba bo preplezati marsikatero visoko gorovje.“

„Nič ne škodi, ker nameravamo itak kolikor mogoče cel otok spoznavati.“

Tretje poglavje.

Smrtna kazen pri ljudožrcih.

Še istega dne proti večeru, — tujei so že bili legli k počitku, nastane nakrat velikanski vrišč po celi vasi.

„Haj! Haj!“ bilo je slišati iz sto grl.

„Kaj li imajo?“ čudi se slikar, ki je bil izmed vseh najradovednejši. Že je vstal in šel pogledat. Tudi ostali so skočili pokonei in čakali, kakšne novice jim bode prinesel slikar Harding.

Kmalu se med kočami prikaže vitka umetnikova postava. Bil je bled kakor stena.

„Ljudje moji,“ vzkliknil je že od daleč, „le pomislite — Libu je vjet!“

„Za božjo voljo!“ zakriči doktor Lavrence, „to je res strašna novica. Ga li kanibali že morebiti jedo?“

„Zdaj še ne. Na pol izstradanega našli so možje v gozdu in ga ravno zdaj privedli domu.“

„Kaj počnemo,“ vpraša Lavrence, „tega vendar ne bomo dovolili, da se pred našimi očmi živ človek speče in potem poje?“

„Seveda ne,“ pritrdi Barov, „toda kaj nam je početi?“

„Mogoče se da smrtna kazen odkupiti,“ meni slikar.

„Tedaj sežemo v svoje žepe, kakor globoko bode treba in odpotujemo takoj.“

„Pojdimo pa najprej v vas, da si ogledamo cel položaj,“ nasvetuje doktor Lavrence.

Vsi so šli v vas. Pred Topijangovo hišo bilo je vse ljudstvo zbrano in je v siju več bakelj plesalo in divjeveselo vriskalo in kričalo.

Sredi med to divjajočo tropo je stal Libu. Bil je trdno privezan za hlod, a bil ni celo sam. Okoli vratu držala ga je nesrečna mati, vsa obupana nad strašnim dogodkom, ki se ima njenemu, sicer malovrednemu, toda ljubljenu

sinu družega jutra pripetiti. V duhu si je že vse grozne posameznosti predstavljala in se pred njimi tresla. Najprej bode prišel čarovnik in izrekel nad nesrečnežem obsodbo, potem bodo pristopili drugi veljavnejši možje in bodo rezali kos za kosom z živega trupla, dokler se ne bode sin začel boriti s smrtjo. V istem trenutku se bode približal radša in odrezal glavo, po ljudskem mnenju najboljši del celega trupla, da jo povžije.

Libu je bil grozen videti. Obleka visela je v cunjah okoli ledij, lice je bilo upadlo, umazano in iz očij mu je odsevala vsa plahota in boječnost, katera je Batom vsem prirojena. Vedel je, da je zgubljen, kajti človeško meso je rojakom največja sladčica, katero je sam že večkrat okusil.

Belci so šli poiskat radšo, kateri je sedel v družbi svojih prijateljev in se ž njimi očitno veselil redke priložnosti jesti človeško meso.

„Haj, haj, faringi! Jutri, če hočete, znate kakšen kos dobiti; le redko kedaj nam je dana enaka priložnost in če jo zdaj zamudite, morebiti se vam ne vrne nikdar več. Haj, ušesa in lica s poprom in čebulko pečena so največja sladčica, ki jih ima svet dajati!“

Nadporočnik Barov namigne svojem, naj vso sitno in morebiti brezuspešno obravnavo prepuste le njemu.

„Ti si dober in mogočen vladar, radša Topijang,“ obrne se do mogočnjaka, „in moramo se ti res iz srca zahvaliti za dobroto, katero nam hočeš jutri izkazati. Vendar se je ne moremo udeležiti, ampak smo ravno nasprotno prišli semkaj te vprašat, če bi se smrtna kazen po vašem adatu ne dala odkupiti?“

Radša maje z glavo. „Vam nič ne koristi, faringi.“

„Čemu ne? Se smrtna kazen ne da spremeniti v denarno globo? Prepoveduje kaj takega vaš adat?“

„Ne prepoveduje sicer ne — toda ljudje hočejo imeti svoje veselje.“

„Kaj takega imenuješ veselje, radša? Glej, plačamo ti dva vola in ta lahko pojedete do zadnjega repiča, dokler se ne bode vsak najedel do grla in pustite nesrečneža.“

Topijang zopet odmaje z glavo. „Haj, tujec, ne more se zgoditi!“

„Ali če damo za tri — štiri vole?“

„Ne, ne — Libu mora umreti.“

Nadporočnik stopi k svojcem. „Za danes moram nehati, ker vidim, da ne opravi nič. Toda jutri zjutraj skusim še enkrat, kajti radša ni danes celo trezen.“

Tujci zapuste ostuden kraj in vsak leže spat, toda nobeden ne more spanja najti.

„Na vsak način odpotujemo jutri,“ meni nadporočnik, „ker se mi že gnjusi gostoljubnost teh ljudožrcev.“

„Morebiti dosežemo jutri svoj namen, ako obljubimo šest volov?“ modruje doktor.

„Nekaj moramo še na vsak način skusiti,“ reče nadporočnik, „in dozdeva se mi, da je radša Topijang bolj gizdav norec, kakor besen divjak. Skusil bodem še enkrat s svojo angleško kraljico.“

Ura je minila za uro, prvi petelini so začeli peti in kmalu se je zasvitale. Po vasi je bilo še tiho in sinočni plesalci so še počivali. Rikard vstane prvi.

„Prevroče mi je. Grem pogledat, kaj dela Libu.“

„Jaz grem s teboj,“ reče Oskar.

Tihih korakov premičeta, se mimo nizkih koč, v katerih je še vse spalo.

„Veš, kaj bi rad,“ reče Rikard prav tiho, „Libuju bi porezal vezi in mu pripomogel k begu.“

„Kaj takega bi mu ne koristilo mnogo, ker ne more s svoje zemlje zginiti. Kmalu bi ga zopet imeli.“

Saj ga pa tudi ni bilo mogoče rešiti. Štirje možje so sedeli blizu njega in ga čuvali. Mati njegova je še vedno poleg njega stala in ga obožavala.

Rikard in Oskar se vrneta in poročata, kaj sta videla. Kakor hitro so bili prvi človeški glasi slišati, podajo se vsi tujei na sodni prostor. Nadporočnik Barov je bil resen, ko je podal radši roko.

„Umor je torej sklenjen?“

„Da, sklenjen je in sklep se ne da ovreči.“

„Meni je cela stvar zelo neprijetna in zelo sem v zadregi. Kraljici bodem namreč moral poročati, kaj se je v naši prisotnosti zgodilo in visoka gospa bode rekla, da je radša Topijang mož brez veljave, ker ne more pri svojcih zaprečiti smrtne kazni in sicer še celo takrat ne, ko bivajo v njegovi vasi kraljičini odposlanci kot gosti.“

Radša debelo pogleda nadporočnika. „Kaj takega bode rekla vaša kraljica?“

Barov večkrat prikima. „Da smo ti za ujetnika ponujali lepo odkupnino, tega ji še povedati ne smem.“

„Gotovo ne,“ oglasi se doktor Lavrence, „kajti to je težko razžaljenje, o katerem je najbolje molčati.“

Topijang se je obnašal kakor človek, katerega so zasačili pri kaki veliki hudobiji.

„Kaj mi je storiti?“ stoka in se vije. „Saj lahko zamolčite celo zadevo, faringi!“

„Zamolčati je ne moremo. Prišli smo na kraljičini ladiji sem, da spoznavamo vas in vašo

deželo in kraljici vse dobro in prav poročamo. Kako bi mogli zamolčati tako važno stvar?"

Topijang si ne ve pomagati.

„Kaj mi je storiti?"

„Hočem ti svetovati, prijatelj. Skliči vse svoje svetovalce in posvetuj se ž njimi, kaj zahteva vaša postava. Mogoče se da smrtna kazen odkupiti in odkupnina vam gotovo veliko več koristi, kakor par koščekov človeškega mesa.“

Topijang stori, kakor mu je nadporočnik svetoval. Z mogočnimi koraki stopa med svetovalci sem in tja in se v njihovi sredini ustavi.

„Možje,“ začne z močnim glasom, „mi ne smemo tega obsojenca umoriti.“

Te njegove besede so vplivale na poslušalce kakor olje na ogenj. Hrup nastane tolik, da se ne razumejo nobene besede. Le s silo slišati je par besed: „Čemu ne — čemu ne?"

Ko radša zopet zine, umolkne vse. „Faringi pravijo, da bi nam umor prinesel nesrečo. Velike in mogočne ladije prihajajo do našega otoka in mi moramo —“

Nadporočnik mu prekine govor, rekoč: „Mogočni radša, dovoli, da govorim jaz.“

„Glejte,“ reče nato okoli stoječim, „današnja reč je čudna reč. Pri nas belih ljudeh bi bil vsak, kateri bi se svojega bližnjega dotaknil, strogo kaznovan. Kdor bi si pá upal jesti človeško meso, ta bi moral do smrti v zapor. Ne

spoznate li tedaj, da je za nas hudo razžaljenje, ako smo vaši gosti in vi v naši navzočnosti počenjate take reči, katere so za nas velik greh? Saj veste, da se mora gost vsikdar častiti.“

„Ali vas nismo do zdaj častili?“ začudi se jeden okoli stoječih.

„Gotovo — toda danes ni tako in hude reči bodemo morali poročati naši kraljici.“

„Kaj nam daste, ako odnehamo?“ vpraša drugi. „Mogoče se pa pobotamo.“

„Umor se lahko odkupi,“ oglasi se tretji, „ker ni Libu umoril ne radše in ne kakega so-rodnika.“

„Zakoljite toliko volov in kokoši,“ reče Baróv, „kolikor jih morete pojesti in plačamo vam vse.“

„To je dobro, sahib,* toda mi moramo tudi piti.“

„Prav je; damo vam še dve vedri žganja.“

„Haj, haj! To je veliko. Kar vzemite ujetnika, damo ga!“

In Libu je bil prost. Mati njegova je padla samega veselja na tla in tudi Libu ni vedel, na kak način bi najbolje mogel izraziti svojo hvaležnost.

„Libu, skrbi zdaj bolje za svojo mater,“ opominja ga Barov, „in ako nas jutri spremljaš

* sahib: gospod.

in pomagaš nesti nekateri reči, katere vzamemo s seboj, dali ti bomo lepo plačilo.“

Libu je z veseljem obljubil spremljati svoje rešitelje in tudi je obljubil poboljšati se in skrbeti za svojo staro mater.

Druzega dne podali so se popotniki zopet dalje in slovo je bilo prav kratko. Samo nekaj besed je zadostovalo in kmalu so imeli neprijazno vas za hrbtom. Spremljal jih je samo radša Topijang in pa Libu.

Pot je držala proti osrednjem gorovju celega otoka, onkraj katerega gorovja so bile druge batske vasi.

„Poznaš li dobro pot čez gorovje?“ vpraša Barov Topijanga.

„Dobro jo poznam, ker smo že večkrat imeli boj z Bati, ki imajo onkraj gorovja svoja bivališča.“

Prvi dve noči morali so se potniki zadovoljiti s prenočiščem v prosti naravi. Velik ogenj, kateri je gorel celo noč, branil jih je raznih ropnih živalij mačjega plemena, ki se ognja boje. Za tretjo noč našli so precej prostorno votlino, skozi katero je tekkel bister potoček. Toda ko hočejo zjutraj dalje, vsuje se izza grmovja, ki je rastlo votlini nasproti, cela kopica puščic na iznenadene belce. K sreči ni nobena puščica zadela. Obleganci so se morali nagloma umakniti.

„Če jih je veliko,“ vzklikne doktor Lawrence, „smo zgubljeni.“

„Katerega rodu so naši nasprotniki?“ vpraša nadporočnik Topijanga.

„Bati so tudi in sicer ravno iz vasi, kateri smo se najbolj približali,“ odgovori radša.

Ker niso mogli za več dni v votlini ostati, sklenejo oblegani, divjakom pokazati moč svojih pušk. Par strelav v grmovje, nekaj bolestnih vzklikov in naši so bili rešeni sitnih oblegovalcev.

„Zdaj nam nikakor ne kaže,“ meni črez nekaj časa Barov, „seznaniti se z Bati in bolje je, ako se jih ogibamo in obiščemo Ačineze. Topijang, veš najbližjo pot do njih?“

„Seveda jo vem, toda iti nam je kake štiri dni in spremljam te, če me dobro plačaš.“

„Dobil bodeš dobro plačilo in še našo zahvalo povrh.“

Ačinezi so imeli svoja bivališča bolj ob morski obali in po kakem tridnevem hođu bile so že njihove prve kočje videti. Polje je bilo obdelano in tudi o živinoreji je bilo več opaziti, kakor pri Batih. Ačinezi so mohamedanske vere, nosijo turban na glavi, a o drugi obleki kakor o kosu kože ali kake druge tkanine okoli ledij ni najti sledu.

Čim bolj so se potniki bližali glavnemu mestu Ačinu, tem bolj je bila zemlja obdelana

in tem več je bilo živine videti. Naposled so dospeli do pol podrtega mesta, katerega hiše so kakor povsod na otoku stale na hlodih. Ker so si hoteli celo okolico natančneje ogledati, preskrbeli so si takoj stanovanje in si odpočili od trudapolnega potovanja.

Četrto poglavje.

Pomoč v skrajni sili.

Več tednov so se Barov, Lavrence, Harding in Rikard in Oskar mudili v okolici gostoljubnih Ačinezov in njih zbirke so bolj in bolj rastle. Vse opisati bi presegalo obseg, kateri je namenjen tej knjižici in treba je, da se v prvi vrsti oziramo le na glavni osebi Rikarda in Oskarja.

Ko se je za preiskovanje že dovolj časa uporabilo, vrnila se je družba po morji nazaj do tja, kjer jo je čakala barčica. Še enkrat so prišli Topijang, Libu in ostali bataški znanci, da se poslove od priljubljenih faringov. Topijang in Libu sta se namreč koj po prihodu v Ačin vrnila nazaj v rojstno vasico.

Rikard in Oskar sta zopet čutila ladjine deske pod nogami in lahko bi si bila oddahnila, a bodočnost jima je bila še preveč temna.

„Če prideva nazaj v Padang in ne najdeva tam nobene ladije, kaj počneva?“ vzdihnil je Oskar. „Barčica in „Milanov“ se vrmeta na Angleško.“

„Pojdita z nami,“ prigovarjal je nadporočnik, „na Angleškem že najdeta kako ladijo, ki vaju popelje v domovino.“

„In potem nam bodo vsaj doma verjeli,“ pristavi slikar, „kaj smo med divjaki in morskimi roparji doživeli.“

„Saj res,“ oglasi se še doktor Lavrence. „Tudi jaz nisem prej nekaj hotel verjeti svojemu dobremu prijatelju Viktorju Gerlan.“

Oskar poskoči pri zadnjih besedah, kakor bi ga bila puščica zadela in obledi.

„Ne zamerite — katero ime ste imenovali?“

„Viktor Gerlan. Kaj pa ti je — ti je morebiti znan?“

„Da, da. Ko sem se nekoč peljal na ladiji nekega Devičanda v Bombaj, bil je tudi ta gospod na nji. Bil je moj dobrotnik in hotel je meni in mojim revnim starišem pomagati. Toda neke noči vrgel ga je Devičand v morje, ker je bil Gerlan bogat in je vozil s seboj majhno železno škrinjico. Ropar je mislil, da so v nji vrednostni papirji in hotel se jih je polastiti.“

Velika angleška ladija, ki se je mimo kitajske džonke* peljala, je gotovo moža rešila. Kam se je obrnil gospod Gerlan?"

„V dotični škrinjci niso bili vrednostni papirji, ampak neki drugi papirji. Te je hotel Gerlan nazaj dobiti in se je radi tega podal na Borneo, kjer ima svojega prijatelja, da mu ta pripomore do uropanega blaga.“

Seveda ni hotel zdaj Oskar o vrnitvi v domovino nič slišati, ampak je naravnost želel poiskati nekdanjega svojega dobrotnika, katerega smo omenili že v prej imenovani knjižici „Skozi širno Indijo“.

„Rikard, spremljaj me!“ prosil je svojega tovariša. „Če se nama posreči, da najdeva Gerlana, bode se meni in mojim dobro godilo in z veseljem te bodedo sprejeli v rodbino kot novega in dragega uda. Potem bodeš tudi ti imel brate in sestre, potem ne bodeš več sirota brez očeta in matere.“

Rikard je rad privolil.

V Padangu našla se je angleška ladija „Sultana“, katera se je hotela peljati v Saravak na Borneu in katera je po prigovarjanju nadporočnika Barova rada vzela Rikarda in Oskarja na krov.

* džonka: kitajska nizka ladija.

Slovo od dosedanje družbe bilo je mladeničema kaj težko. Sto in stokrat sta se zahvalila za prejete dobrote in hvaležno hranila denar, katerega jima je dal nadporočnik Barov kot potnino. — —

Ladija „Sultana“ je prevažala blago iz Singapura v Saravak in njen kapitan je dobro poznal Viktorja Gerlan.

„Dečka,“ rekel je Rikardu in Oskarju, „če prideta v Saravak, vaju James Broke takoj obdrži, ker sta še mlada in čvrsta. James Broke je Anglež in bi rad svoji vladi pridobil tujih dežel na zadnjeindijskih otokih. Vsak čas bode se tamkaj vnel ljut boj, kajti tudi vso roparsko brodovje je že v bližini zbrano, da pomaga domačinom.“

„Nič ne de, moja jedina skrb je le, da najdem gospoda Gerlana,“ odgovoril je Oskar.

„Oskar,“ menil je Rikard, „in če je med morskimi roparji Karoldi —“

„— ali pa Devičand!“ vzkliknil je Oskar, „potem grem z veseljem med Brokejeve vojake.“

Oba sta že komaj čakala, da bi lahko stopila na suho. Na ladiji je bilo vse pripravljeno, da odbije roparski napad morskih tolovajev, katerih je ravno zdaj okoli teh otokov kar mrgolelo.

Toda ne morski tolovaji, ampak huda nevihta bila je ladiji v pogubo. Valovi metali so jo sem in tja in mornarji so že imeli oba ladjina čolna pripravljena, da se skusijo vsaj na njih rešiti, ako bi se ladija razbila ob kaki podvodni skali. Nakrat se vse nebo razsvetli in strela vdari v najvišji jadrenik, da so mornarji kakor omamljeni popadali na tla. V nekaterih minutah začne ladija goreti in le z veliko silo se more moštvo rešiti na oba mala čolna. Nevihta potem kmalu poneha.

Cel dan in celo noč veslali so ponesrečenci po morski gladini in že sta jih začela glad in žeja mučiti, kar se drugzega dne od daleč prikaže zemlja.

„To bode otok Borneo,“ reče kapitan, „in kakor se mi dozdeva, bližamo se zemlji tam, kjer ni evropejskih naselbin.“

„Ali tukaj sploh ne najdemo ljudi?“ vpraša Rikard.

„Da bi jih le ne,“ odgovori kapitan, „tukaj namreč imajo svoja bivališča divji Dajaki, kateri ne morejo videti ne Malajca in ne Evropejca.“

„Morebiti se lahko skrivamo po košatih gozdih in če Bog da, pridemo tudi lahko v Saravak.“

Ravno tam, kjer so se ponesrečenci bližali otoku, iztekala se je precej velika reka v morje.

Veslali so torej po reki naprej in prišli do mesta, kjer so vrbe globoko v vodo vklanjale svoje veje. V to zavetišče so poskrili čolna in se podali na suho.

Žeja in lakota ste bili kmalu utešeni, ker so mornarji našli sadja dovolj.

Toda prve nesreče še ni bilo dovolj. Proti jutru približa se skrivališču trópa Dajakov in najde kakor po naključji oba čolna. Po kratkem iskanji — mornarjem ni bilo kam uteči — bili so belci v rokah veselih divjakov, kajti brez orožja jim ni bilo misliti na brambo.

Kapitan povzame prvi besedo: „Našo ladijo, katera je bila odmenjena v Saravak, je uničila nevihta in mi smo stopili tukaj na suho, da mirno prepotujemo vašo zemljo.“

Jeden izmed Dajakov prikima. „V Saravak ste hoteli iti, tje, kjer je faringi James Broke, kaj ne?“

„Da, nočemo lagati.“

Divjak se ostudno nasmeje. „Mi smo tudi pripravljene iti v Saravak in že v treh dneh bodete tudi vi tam. Toda če pri Jamesu Broke ali kje drugje — to je naša reč.“

Zdaj se nasmeje vsa tropa, v znamenje, da poznajo vsi nek poseben načrt, po katerem so se razumeli.

„Pojdite z nami,“ veli prvi dajaški govornik, „naša pot je dolga.“

„Dajte nam vsaj nekaj jesti.“

„Kakor vidite, nimamo tukaj nič — v vasi bodele že dobili.“

Sicer so se divjaki celo mirno obnašali in tujci so lahko upali, da se jim v prvem času ne bode zgodilo nič žalega. Toliko so vedeli, da so ujetniki.

Prišedši v vas, so dobili riža in mesa. Samo nekaj mož je ostalo pri njih na straži, drugi pa so se razšli.

„Kaj neki nameravajo z nami?“ vpraša Rikard kapitana. „Jih li razumete?“

Kapitan zmaje z rameni. „Mislim si tako: Sultan Hasim v Saravaku ima več sto ujetih dajaških žen in deklic in divjaki naš hočejo za nje zamenjati.“

„Gotovo je to za nas bolje, kakor pa če bi nas že takoj današnjega dne poklali.“

Še istega dne popoldne morali so zopet na pot.

„Zdaj gremo v Saravak,“ pravili so Dajaki vedno in vedno, kajti bilo jim je poznati, da so pijani. „Sultan Hasim muči v temni ječah naše žene in otroke in gotovo bode ž njimi boljše ravnal, kadar zve, da smo tudi mi polovili več belcev in jih imamo ujete.“

„Precej sem zadel,“ menil je kapitan. „Divjaki se hočejo roparskemu ladijevju pridružiti in Hasimu od tamkaj naznaniti, da imajo bele

ljudi ujeta. Mislijo, da bode na ta način postal krotkejši.“

Kmalu so bili ob morski obali, kjer sta bila že dva velika čolna pripravljena. Imela sta nekaj malih jader, a sta bila sicer brez ljudij.

Polupijani Dajaki se poležejo po trati in tudi mornarji store tako. Le Rikard nabira jagode po bližnjih pečinah in jih enkrat prinese tudi kapitanu. Večina Dajakov je spala in tudi drugi niso bili preveč pozorni, ker so vedeli, da jim ujetniki brez tuje pomoči ne morejo uteči.

„Kapitan,“ zašepeče Rikard celo tiho, ko se skloni k njemu, „ne začudite se in pogledjte na desno od mene na morje.“

„Naj vam še več jagod natrgam?“ pristavi glasneje.

Kapitan mu odgovori: „Prosim — prav dobro mi dišijo.“

Rikard se počasi pomiče od grma do grma in se dela, kakor bi prav marljivo iskal jagod. Ko pa se od Dajakov toliko oddalji, da ga ti več ne morejo videti, skoči po bliskovo na vrhunec pečine. Kakih dvesto korakov od obali peljala se je namreč angleška fregata in je bila tako blizu, da je vsakdo lahko raz krova videl v travi ležeče Dajake in ujetnike.

S tresočo roko prime Rikard za klobuk in ga vihti v zrak. In glej, na krovu se prikaže

— seveda le za hip — mala bela zastavica z rudečim križem, katera naj bi prosečemu naznanila, da se bliža pomoč.

Naglo se Rikard približa kapitanu in mu glasno reče: „Gospod kapitan, tukaj je še nekaj jagod!“ Celo tiho pa pristavi: „Zapazili so nas.“

„Veste li to celo gotovo?“

„Da, celo gotovo.“

V istem trenutku pa je jeden izmed Dajakov opazil fregato in takoj so se morali tudi ujetniki — upor bi jim bil le škodoval — ž njimi poskriti v majhni nižini med pečevjem. Nekaj trenutkov je minilo in že se zaslišijo krepki glasovi iz angleških grl. Poteptana trava bila je rešiteljem dober kažipot in kmalu tudi vsa nižina obkoljena.

Ujeti mornarji začeli so takoj boj, kajti upanje na pomoč dalo jim je novih moči. Od dveh krajev napadeni Dajaki so bili kmalu premagani. Jeden je bil mrtev, trije težko ranjeni, nekaj ujetih, nekaj pa na vse kraje razkropljenih. Izmed belih bila sta samo dva mornarja na glavah ranjena, a rešitev se je sicer srečno obnesla.

„Glejte, glejte, tukaj imamo že svidenje!“ zasliši se nakrat jasen glas od morske obali.

„Kaj, gospod Harding! — Ta fregata je torej „Milanov“ in njegovemu pogumnemu

moštvu se imamo zahvaliti za rešitev!“ vzklikne Rikard ves vesel.

„Da, da — „Milanov“ je; a kako pridete vi tukaj sem?“

Rikard mu v kratkih besedah pove vse.

Na ladijo prišedše je pozdravil tudi nadporočnik Barov in doktor Lavrence in zdaj je prišlo do pripovedovanja.

Fregata „Milanov“ je v Bombaju dobila iz Angleške povelje, naj se nemudoma napoti v Saravak in pomaga tamkaj braniti angleške pravice. Radi tega je ladija plula po ravno istem potu, kakor prej „Sultana“ in rešila nesrečne ujetnike. Takoj je odplula dalje in prišla že drugega dne pred Kušing, kjer je bilo zbrano roparsko ladijevje.

„Malajcem je morski rop rokodelstvo,“ pravi je Barov Rikardu, ko sta si ogledovala mnogoštevilno brodovje, „in ti ljudje nimajo na suhem nikakega stanovanja ali posestva. Le svoje pomočnike imajo tam, pri katerih shranjujejo ali pa prodajajo uplenjeno blago. Njihovi dobri prijatelji so tudi Dajaki in v Saravaku že nihče več ne obdeluje zemlje, ker prihrumijo enkrat roparji po morji, drugikrat zopet roparski Dajaki po suhem. Te razmere ravno hoče James Broke končati.“

Ne daleč od roparskega brodovja sta se zibala dva Brokejeva parnika, katerih se morski

roparji niso upali lotiti. Le enkrat so skusili manjšega izmed obeh se polastiti, toda, ko je ta kakih pet džunk prevrgel in je par sto tolovajev našlo svojo smrt v morji, morali so odnehati in se umakniti.

Ne daleč od obeh parnikov usidrala se je tudi fregata „Milanov“ in s častniki smela stati tudi Rikard in Oskar v Brokejevo hišo.

Mesto Saravak je bilo takrat, kakor sploh vsa druga mesta na zadnjeindijskih otokih, umazano, zapuščeno, na hodihi stoječe in brez življenja. Po blatnih cestah so se klatili raznovrstni capini, pred svojimi prodajalnicami pa so leno sedeli Kitajci, kajti ravno v tem času, ko se je pripravljala vojska in še nihče ni vedel, kakšen bode njen izid, bilo je trženje jako slabo.

Pred veliko v evropskem slogu zidano hišo postoji mornar, ki je Rikardu in Oskarju služil za kažipota in s prstom na poslopje kazaje reče: „Tukaj stanuje James Broke.“

V veži pride jima služabnik nasproti.

„Je li gospod Gerlan doma?“ vpraša ga Rikard.

„Da, gospod, takoj vaju popeljem k njemu.“

Brž odpre ene duri in veli Rikardu in Oskarju, naj vstopita. Starejši, visoko vzrastli mož vstane raz stola in se jima približa.

„Ah, Oskar!“ vzklikne in poda Oskarju obe roki, „torej ste Kitajcu takrat vendar le ušli? To me resnično veseli.“

Oskar še predstavi svojega tovariša, kateri ga je bil takrat rešil iz Devičandovih rok in Gerlan jima veli, naj se vsedeta.

„Gotovo bi rada stopila v našo službo,“ reče črez nekaj časa, „in nam pomagala v boju za pravico in kulturo?“

„Da, to je najina želja,“ odgovorita oba kakor z enim glasom in se poslužita krepčil, katere je bil sluga prinesel na mizo. Potem je moral Rikard, katerega je Gerlan večkrat opazoval, pripovedovati dogodke iz svojega življenja. Z zanimanjem ga je Gerlan poslušal in sosebno iz začetka, ko je pripovedoval, da je najdenček, katerega so našli še kot majhno dete v mrtvih rokah mlade matere, katera je bila v hudi zimi nepoznana umrla v poštnem vozu. Vzgojen je bil v zavodu za uboge sirote, od koder je prišel na ladijo.

Predno še more pripovedovati svoje dogodke na potovanju skozi širno Indijo, pride sluga povedat, da želi James Broke govoriti s prišlecema.

Rikard in Oskar se poslovita od prijaznega Gerlana in stojita kmalu potem pred mladim možem vojaške in elegantne postave.

„Častniki z ladije „Milanov“ so mi že povedali, česa vidva želita. Kot sodelovalca pri težavnem delu, katero nas čaka, vaju prav pri srčno pozdravljam.“

Obema poda roko in ju potem izroči podčastniku, ki jima preskrbi drugo obleko, potrebno orožje, hrano in sploh vse, kar potrebuje vojak.

Spreoblečena obišče Gerlan in potrka Rikardu na ramo. „Tudi jaz bodem zraven in upam, da bode zmaga lahka.“

„Kje pa se bode vojna začela?“ vpraša Rikard.

„Od tukaj bomo šli nekaj dni proti osredju bornejskega otoka in tamkaj so močno utrjene vasi z nasipi in palisadami, za katerimi čepé Malajci in Dajaki, Kitajci in drugi razni izmečki človeške družbe. Ta tropa hodi po otoku ropat in morit in ker je sultan Hasim brez vse moči, nevarnost pa vedno večja, hočemo mi odstraniti te nezdrave razmere.“

Ko sta bila Oskar in Rikard sama, reče prvi: „Ti si me že pri gospodu Gerlanu celo nadkrilil — samo za tebe ima svoje oči.“

„To me ravno veseli, ker je zelo prijazen in tudi po osebi prav prikupljiv. Seveda kar se tiče njegovega denarja, obdrži ga le celo sam za se.“

Ker sta imela dovolj prostega časa, šla sta si najprej mesto ogledat. Mnogo ni bilo videti, ker so si hiše povsod enake, naj stoje li v kaki vasi ali pa v mestu. Le ena hiša je bila večja in celo iz lesa postavljena, namreč Hasimova palača.

„Kaj pomeni to dolgo poslopje poleg palače?“ vpraša Oskar slugo, kateri je spremljal mladeniča. „Videti je polu podrto in vendar so okoli in okoli postavljene straže.“

„V tem poslopju ima sultan Hasim ujete žene in otroke. Kadar mu roparji učinijo kako škodo, da takoj nekatere pomoriti. Ujetih ima še več sto.“

Pred poslopjem stala je velika klada in poleg nje je ležal težek bat ali kij. Po celi kladi bile so videti temnorujave črte in proge — posušena kri nesrečnih žrtev.

Rikarda pretrese pogled takega morišča.

„Hasim je nečloveški divjak“, vzklikne jezno, „ker da nedolžnim ženam in otrokom glave stolči na ti kladi.“

„Da“, pritrди sluga.

„Kaj ne, Oskar“, obrne se Rikard do tovariša, „če vidi človek take žalostne in krivične razmere, gre pač z veseljem v boj. Se ne zdi tudi tebi tako?“

„Da, prav imaš Rikard“, bil je odgovor. „Zdi se mi, da sem celo pozabil na dom.“

Še istega popoldne postavile so se vse tri ladije pred luko, kjer je ležalo roparsko brodovje, topovi so se razkrili, orožje razdelilo in bilo je dano znamenje, da je vojna pričeta. Glasen krik z nasprotnih ladij je naznanjal, da so tamkaj prav dobro razumeli, kaj pomenijo tako obširne priprave. Tukaj se ni za ta krik nihče brigal, kajti Broke je hotel najprej razdejati zakotna skrivališča in utrjena zavetja roparske druhal na suhem in potem še le potolči in uničiti nasprotnikovo brodovje.

Četrty dan po prihodu fregate „Milanov“ je bil odločen za začetek nevarnega podjetja. Kakih štiristo dobro oboroženih in z vsem potrebnim preskrbljenih mož bila je Brokejeva armada. V svojih vrstah je štela Evropejce, Malajce, Kitajce in še celo Dajake, toda bili so sami možje, ki so sovražili krivico in si želeli pravih in dobrih razmer.

Četo sta vodila Broke sam in Gerlan, kateremu je bil kakor desna roka. Korakaje mimo sultanove palače, prikaže se v ozadju nekega okna rumen, suh in koničast obraz, kateri pa kmalu zgine.

„Bil je sultan“, nasmeje se Broke. „Vem, da samih skrbi ne bo mogel par noči spati.“

Gore in doline menjavale so s prostornimi planjavami, jelen in antilopa sta se po njih pasla, tukaj so tekale večje ali manjše bistre

vode, tamkaj so se zopet zbirale v mirnih jezerih.

„Ni li škoda“, vzkliknil je o neki priložnosti Broke, „da zdihuje taka lepa zemlja pod jarmom nasilnega roparstva? In ni zares dobro delo, ako se zatere ta grda pošast?“

Vse pritrdi njegovim besedam in vsak koraka z večjim veseljem naprej.

Proti večeru postoji četa na prijazni lednici sredi velikega gozda, da si prav po vojaški naredi šotorišče. Kmalu so plapolali veseli ognji in se ob njih peklo meso, katerega so si bili med potom nastrelili. Straže so se okoli in okoli razpostavile in bilo je preskrbljeno, da se bodo tudi tekom noči menjavale.

Rikard je bil pri prvi straži in je ležal poleg starega Dajaka.

„Lep kos božje zemlje je ta otok“, reče črez nekaj časa Dajaku. „Starec, si ti rojak te zemlje? Kako ti je ime?“

„Toldi!“ odgovori vprašani. „Rojen sem v eni izmed treh vasi, katere bodemo pokončali.“

Rikard ga začudeno pogleda. „In vendar greš zoper nje v boj?“

„Tamkaj nima Toldi nobenega prijatelja več, beli mladenič! Toldi je star in je videl pogreb vseh, ki so bili prej nekdanji mladi ž njim — le enega brata še imam, a ta je veliko mlajši od mene.“

„Živi tvoj brat v kateri izmed omenjenih vasi?“

Starec prikima. „Moj brat ni dober človek. On ne dela, ne časti bogov in le ropa. Toldi je imel prej svojo kočo, ženo in otroke, toda prišel je Mohara in vzel bratu vse. Toldi je z ženo in otroci zapustil rojstno vas in šel k sahibu Brokeju, kateri je oče vseh zapuščenih in sirot. — Haj! Ta mož ima srce iz voska in eno iz železa. Če stoji pred njim proseči, rabi prvo, če pa krivičnež, drugo.“

„Ljubijo ljudje tudi sahiba Gerlana?“

„Tudi! Sahib Gerlan je Brokejeva desna roka, njegovo oko, glava in sploh vse. On je bogat in rad tolaži in podpira ubožce.“

Še več kaj sta se pogovarjala in Rikard je rad poslušal starca, dokler ni prišla nova straža in ju nadomestila. Vodil jo je Gerlan sam in ko sta se z Rikardom vrnila v taborišče, postoji pred njim, mu položi roko na ramo in reče:

„No — kako se vam dopada vojaško življenje? Ne tišči puška?“

„Nikakor ne, gospod. Upam, da si bodem prav lepe spomine ohranil za življenje, kadar se bodem vrnil v domovino.“

„Mogoče, da vas in Oskarja spremim. Toda dovolite, da vas nekaj vprašam. — Prosim, ste li, kar se tiče obraza, podobni vaši materi?“

Rikard čuti, kako je obledel. „Ne vem vam povedati, gospod. Mati so mi umrli, ko sem bil star še le par tednov. Podobe pa nimam po materi nobene.“

„Gotovo so vam od ranjke kaj pripovedovali, kajti znanci in sorodniki govore o umrlih to ali ono.“

Rikard odmaje z glavo. „Ne, gospod, nimam nobenih sorodnikov, na katere bi se lahko skliceval — najdenček sem in vzgojen v sirotišnici.“

Druzega dne imeli so vojaki priložnost loviti slone. Posrečilo se jim je ustreliti največjega izmed velike trope, katera se je pasla na travnati ledini, do katere so bili dospeli proti poludnevu.

Rikard in Toldi bila sta si že dobra prijatelja. Ker je bil prvi ukaželjen, moral mu je zadnji to in ono pokazati, to in ono razložiti in povedati, čemu in kako se pri domačinih uporablja. In s kakim veseljem se je Toldi rešil svoje naloge. Saj pa tudi nobeden ni tako dobro znal s svojim glasom vabiti raznovrstne ptice, opice in druge živali.

Samo en dan še in vojaki bi imeli dospeti do zaželjenega cilja. Zdaj se ni smel nobeden več oddaljiti, ker je bila sicer nevarnost prevelika, da bi ne padel nasprotnikom v roke. Le par Dajakov poslal je Broke naprej, kateri so

se kot divjaki bolje znali skrivati in so se za opazovanje dali bolje vporabiti.

Zadnjega dne korakala je truma počasneje in je večkrat počila. Treba je bilo moči nabirati, kajti sovražnika je bilo gotovo veliko in vsakdo je vedel, da bode tudi on vse svoje moči napenjal in se branil do skrajne sile.

Peto poglavje.

Na kopnem in na morji.

Minila je zadnja noč in že so se izposlani Dajaki vrnili in naznanili, da leže vasi mirne in kakor izumrle. Bile sicer niso zapuščene, toda sovražnik je čakal že napada in na daleč okoli posekal gozd, da bi se napadovalci ne mogli v njem skrivati.

„Druzega nam ni storiti,“ menil je Broke, „kakor ogenj spraviti v vasi in jih zapaliti. Sicer ne pridemo razbojnikom do živega.“

Proti večeru dospeli so do posekane planjave, na kateri so se v ozadju razprostirale tri dobro utrjene vasi. Bile so v medsebojni zvezi.

„Vse tri bomo morali nakrat napasti,“ rekel je Gerlan.

„Gotovo,“ menil je Broke, „sicer bi si v sili med seboj pomagale in moč bi bila na mali progi prevelika.“

Ko se je naredila noč, začeli so vojaki izkopavati nasip in iz žvepla, smole in drugih gorljivih tvarin narejati baklje.

„Čemu takoj pri belem dnevu ne napademo slabih nasipov?“ čudil se je Rikard.

„Jaz bi tudi rajši tako storil,“ odgovoril je Gerlan, ki je bil mnogo v Rikardovi bližini, „toda ti ljudje streljajo z ostrupljenimi puščicami.“

„Kedaj jih pa napademo?“

„Kakor hitro bodo palisade iz bambusovih palic pogorele.“

Ko so bili nasipi zgotovljeni, čakalo je vse temne noči. Broke je razdelil baklje le med Dajake in dal vsakemu v roko tlečo gobo. Vsakemu je tudi povedal, kje se ima palisadam približati.

„Kakor hitro ste baklje zapalili in jih potisnili v palisade, priplazite se zopet sem. Zdaj pa pojdite!“

Rikard je gledal za njimi, toda znali so plaziti kakor kače in nobenega ni mogel prav nič zapaziti.

Belci pa so čakali za nasipom in imeli pripravljene puške, da takoj vsakega ustrelje, ki bi si upal gasiti goreče palisade.

Ni dolgo trajalo in na nasprotnikovi strani se je zasvetilo. V hipu so vdarili mogočni plameni proti nebu in zaslišali so se prestrašeni kriki obleganih in divje veseli zmagovalcev, kateri so bili kmalu zopet pri svojih.

Res so nasprotniki skušali gasiti, toda pogubonosnemu ognju iz pušk skritih oblegovalcev morali so se kmalu umakniti. Palisade in leseni navali pogoreli so do tal.

„Zmaga je naša,“ zaklical je Broke vesel, „za nočoj imamo dovolj, ker se nobena vas ne bo mogla več držati. Zjutraj, ko prisije solnce, vzamemo jih v naskoku.“

Noč je minula mirno in že so začeli solnčni žarki obsevati zemljo, katera bode imela piti človeško kri. Zajutrekoval ni nobeden; ker so bili živeci preveč razburjeni, tudi jed ni dišala.

„Molimo prej,“ rekel je Broke, ko je pregledal svoje vrste, „predno začnemo krvavo delo.“

Vsak je molil po svoje. Belci so vzeli kape raz glav, Mohamedanci so se obrnili proti Meki, Dajaki pa so legli na tla in pritiskali obraz v zemeljski prah.

Po končani molitvi dvigne Broke glavo, rekoč: Nastopite! Ne smete poznati milosti, kajti taka druhal se mora do cela pokončati.“

Kakor divjaki zakadijo se ljudje z mečem v desnici in s puško v levici čez nasip in proti

vasem, da vzamejo ostanke pogorelih palisad in navalov. Divji krik se razlega od obeh strani, puške pokajo, meči in noži se bliskajo, kri se začne pretakati in že leže na tleh prvi mrtveci in ranjenci.

Vsem naprej je bil črez požgano ograjo skočil Toldi, da bi rešil svojega brata, ki se je bojeval v rudečem plašču. Toda prišel je prepozno, ker ga je ravno zadela kroglja iz puške nekega Malajca. Samo vode je še mogel prinesiti umirajočemu bratu in ko je ta izdihnil svojo dušo, ponesel je Toldi mrtvo truplo na prosto, da je po končanem boju po dajaški šegi pokoplje.

Kmalu so začele goreti tudi hiše in kdor je bil v njih in je ubežal na prosto, padel je od kroglje ali od meča zadet.

Gerlan, Rikard in Oskar bojevali so se s peščico Dajakov, kateri so bili prvemu posebno udani. Imeli so še do zdaj srečo in so zmagovito in neranjeni prodirali naprej. Toda ravno se je zmaga obračala na Brokejevo stran, ko prileti pušica in se zabode Rikardu v ramo.

„Otrovana pušica!“ zaklical je Gerlan in pograbil padajočega mladeniča, katerega je naglo zanesel iz boja. Na prostem mu je izdril puščico, raztrgal obleko in stiskal rano, iz katere je sesal kri.

Rikard je bolečine stokal in je kmalu omedlel. Gerlan pa je vzel nož, povekšal ž njim rano, da je kri močneje tekla.

V istem času se je približal Toldi. Pri sebi je imel v mali puščici neko mazilo, katerega je namazal na robov in obvezal rano.

„Kaj misliš, bode živel?“ vpraša ga Gerlan.

„Bržčas ostane pri življenji,“ meni Toldi, „ker ni puščica šla globoko v meso in ker leži in sope celo mirno.“

Ker je bila ena vas že vzeta in je v nji stalo še več hiš, zanesla sta Gerlan in Toldi ranjenca v eno izmed praznih hiš in ga položila na ležišče.

Roparjem se je posrečilo umakniti se v tretjo, bolj v ozadju od drugih dveh stoječo vas in ker so bili vojaki zelo utrujeni, da jim Broke nekoliko časa za počitek, sam pa gre gledat za Gerlanom.

„Kako je ranjencu?“ vpraša v hišo stopivši.

„Mislim, da bode okreval, ker sem mu strup odstranil iz rane,“ odgovori Gerlan.

Broke gleda Rikardu v obraz. „Tega si Ti rešil, Gerlan. Čeden mlad človek je. — Toda že delj časa opazujem, kako ti je podoben in posebno zdaj, ko ima zaprte oči, katere so drugačne kakor tvoje.“

Gerlan molči in se obrne v stran. Ko bi ga bil prijatelj bolje pogledal, videl bi bil, kako je obledel.

Oba se vrneta potem na bojišče in le Toldi ostane pri Rikardu. Črez nekaj časa se ta zave.

„Kje je gospod Gerlan?“ bilo je njegovo prvo vprašanje.

„Odšel je. On te je rešil, sicer bi bil zdaj že davno med mrtvimi.“

„On me je rešil?“

„Da, on.“

„Kaj pa je s tvojim bratom, Toldi?“

„Mrtev je — in Toldi hvali bogove, da je mrtev. Zdaj ne more več ropati in moriti. Bogovi so bili še milostni, ker ga bodem zvečer pokopal po naši šegi.“

Med tem pogovorom začel se je boj znovič. Ni dolgo trajal. Ko je večina obleganih že popadla, stopili so ostali naprej in odložili orožje, proseč milosti. Broke je dal vsem roke povezati in dal dva dni počitka. Treba je bilo tudi mrtve pokopati in vasi do tal razdjati.

Črez dva dni čutil se je Rikard že tako zdravega, da je lahko šel na prost zrak. Slab je bil res še nekoliko, toda upal je, da mu bode slabost kmalu ponehala.

En dan so se še mudili in se vrnili domu. Rikard je lahko korakal, akoravno se mu rana

še ni bila celo zacelila. Gerlan je bil vedno ob njegovi strani.

„Za zdaj je vse dobro,“ rekel je nekega dne, „a bolje je, ako se ne izpostavite več taki nevarnosti. Kadar bo bitka na morji, ne udeležite se je.“

Rikard pa je odmajal z glavo. „Tega na noben način ne storim, ker je moj prostor na vaši strani, gospod Gerlan. Vi ste me rešili zgodnje smrti in ako se vam kaj hudega pripeti, hočem vam jaz pomoči.“

Gerlan se je delal, kakor bi ne slišal teh besed. Nakrat pa se obrne k Rikardu in reče: „Rikard, ali res nič ne veste o vaših stariših? Vam tudi ni nihče povedal, kakšna je bila vaša mati?“

„Stari gospod sirotišni ravnatelj mi je pravil, da je bila moja mati lepa ženska, črnih oči in las in vitke postave. Rekel mi je večkrat, da sem ji podoben.“

„Še li živi dotični gospod ravnatelj?“

„Ko sem bil zadnjič v domovini, je še živel.“

„Tedaj ga pojdeva obiskat. Gotovo ima še kako obleko, katero je vaša nesrečna mati nosila. Treba je reč preiskati do dna in osemnajst let ni tako čudno dolgo, da bi se kateri ljudje še ne spominjali tega ali onega.“

„Gospod ravnatelj še ima obleko — vedno me je rad imel in mi jo je nekoč pokazal.“

„Daj Bog, da bi še živel do takrat, ko se vrnemo v domovino.“ — — —

Zmagonosna četa se je vračala v mesto. Že od daleč so jo pozdravljali vsi tisti, ki so si želeli mirnejših časov in zdravejših razmer. Ujete žene mahale so z rokami in klicale: „Haj, haj! Bodemo proste? Pridite, pridite in rešite nas!“

„Kmalu, kmalu!“ tolašil jih je Broke in dvigal sabljo.

Ker ni bilo v mestu vojašnice, razšli so se vojaki v posamezna svoja stanovanja, a morali so biti pripravljene, da se na prvi trombin glas zberejo okoli Brokejevega poslopja. Neizmerno veselje je zavladalo po mestu, ko se je natančno zvedelo, da je tolovajstvo popolnoma vrženo ob tla. Ljudstvo je drlo pred Brokejevo hišo in je poveljnika burno pozdravljalo.

Edini sultan Hasim se je tresel za svojo vlado, katere nikakor ni hotel pustiti zmagonosnemu Angležu.

Gerlan, Rikard, Oskar in častniki podali so se še istega dne na fregatin krov, kjer so jih znanci veselo pozdravljali.

„Jutri začnemo boj tudi na morji,“ rekel je Gerlan.

„Vse je pripravljeno,“ menil je nadporočnik Barov. „Kedaj pa pride gospod Broke?“

„Bržčas še le jutri zjutraj, ker ima mnogo pisati.“

Gerlan se je proti večeru vrnil nazaj v mesto, mladeniča pa sta ostala na ladiji in pomagala shranjevati razne prirodoznanstvene dragocenosti.

Ker je bila topla in lepa noč, sedel je Rikard po dokončanem delu na krovu in zrl v migljajoče zvezdice. Premišljeval je, kako se gospod Gerlan zanj briga in kako vedno in vedno povprašuje po materi. Čemu se le hoče ž njim in z Oskarjem peljati v domovino?

Še kaj več bi bil mladenič premišljeval, a rudeči žar na nebu ga zmoti. Tudi drugi mornarji so ga bili opazili in kmalu je vse moštvo na nogah.

„Tja moramo — v mesto!“ zakliče slikar Harding, „Brokejeva hiša gori.“

„Za božjo voljo,“ prestraši se Rikard, „in v Brokejevi hiši je tudi gospod Gerlan. Če preti nevarnost, preti obema!“

Kapitan dovoli štirim mornarjem, da smejo naše znance spremljati in potem v varstvo ladjinega čolna ostati pri njem.

„Če le ne pridemo prepozno,“ dvomi Oskar. „Na roparskih ladjah ni videti ni jedne lučice in to je sumljivo znamenje.“

Čoln je letel kakor ptica in je bil kmalu pri bregu. Mornarji so ostali pri njem, ostali pa

so hiteli po najbližjih ulicah do tja, kjer je gorelo. Res je bila Brokejeva hiša. Okoli in okoli so se klatile sumljive postave, katerim je bila hudobija že raz obraza brati.

Ker je bilo že pozno ponoči in je vse spalo, ni bilo nobenega Brokejevih najetih vojakov blizu. Rikard in Oskar, ki sta vedela, kje stanuje Toldi, skočita brž k njemu in ga zbudita. Velika školka, ki mu je služila kot rog, skliče kmalu vse na noge.

V gostem krogu stali so okoli goreče hiše rudečeplaščnati roparji, dobro vedoč, da se s smrtjo Brokejevo in Gerlanovo rešijo najhujšega sovražnika.

Nadporočnik Barov stopi jim s kakimi tristo možmi nasproti in zakliče: „Dajte prostor, ljudje — kaj iščete sploh tukaj?“

„Kaj pa iščeš ti tukaj, faringi? Varuj svoj jezik!“

Mesto odgovora se nadporočnik obrne in zapove: „Ogenj!“

Takoj v prihodnjem trenutku počí kakih sto strel in vrstoma popadajo rudečeplaščarji na tla. Za tak napad niso bili pripravljani. Prvo zmešnjavo uporabijo slikar, Toldi, Rikard in Oskar in skočijo k hišnemu uhodu.

Pri domačinih bili so si že prej preskrbeli sekir in batov in silnim udarcem so se morale duri udati. Izdajalec, ki je bival v hiši in bil

bržčas kak sluga, jih je bil od znotraj dobro zapahnil in zabil.

Po mostovžu se je vlekel gost dim in nobenega glasu ni bilo slišati.

„Gospod Gerlan — Gerlan!“ klicala sta mladeniča na ves glas. Dim jima je skoraj zabranil dih in vid. Izmed dveh stopnic, ki so držale v prvo nadstropje, gorela je že ena tako močno, da ni bilo več varno jo vporabiti. Hitita torej po drugi navzgor.

Zunaj se je bila kratka, a krvava bitka in iz divjih glasov Brokejevih Dajakov je bilo spoznati, da je zmaga na njihovi strani. Zapustivši kakih dvajset mrtvih in veliko več ranjenih morajo se naposled rudečeplaščarji umakniti.

Mejtem je Rikard, hiteč po stopnjicah, skoraj padel črez človeka, ki je močno povezan ležal na tleh. Brž mu razreže vezi in vzame iz ust mašilo. Bil je domači sluga Filip, ki je komaj še mogel povedati, da je Malajec Mateo njega povezal in druge domačine zaklenil v sobe.

Pred Brokejevimi vrati bilo je nakupičenega mnogo pohištva, katerega je bil izdajski Mateo tja navlačil, da bi ujetnikoma dobro zaprečil rešitev. Kmalu je bilo pohištvo odstranjeno in duri razbite. Broke in Gerlan sta polumrtva ležala na divanu, obraza sta imela črna, obleko in lase posmojene.

Rešilci so brž zanesli ponesrečenca na prosto in par kapljic dobrega žganja ter sveži zrak storili so svoje. Oba sta se v nekaterih trenutkih zavedla.

„Gospod Gerlan,“ nagnil se je Oskar k klicanemu, „saj niste poškodovani?“

Odkimavanje z glavo je bil edini odgovor. Broke je bil še najbolj pri moči.

„Samo Mateo je mogel duri zapahnuti,“ šepetal je s slabim glasom. „Izdajalca sem imel v svoji hiši, oh — to je hudo!“

„Gotovo se je dal Malajec podkupiti. Gospod, pozabite ga!“

Broke je energično odmajal z glavo in zahteval kozarec vode. Ko je spil, je rekel: „Hvala za vodo — ali izdajalec mora prejeti zaslužen plačilo, kajti pravica se ne sme kratiti!“

Vse svoje moči je zbral, ko je zakričal: „Sto rupij dobi tisti, kateri privede izdajalskega slugo živega pred me!“

Tudi Gerlan je dobil sčasoma toliko moči, da je mogel govoriti.

„Jaz in gospod Broke sva bila vsa zamaknjena v račune in črteže in na ta način nisva opazila, kaj počenja Mateo. Ko je že začel dim siliti v sobano, bilo je prepozno misliti na rešitev — nisva mogla nikamor. Za noben denar ne bi hotel še enkrat preživeti te ure.“ Pri teh besedah se je stresel. „Ko bi le izdajalca že imeli.“

„Ko bi le že bil ušel črez vse hribe in dolive, ste menili reči!“

Gerlan odmaje z glavo. „Ne, tako res nisem mislil. Treba je, da ga ustrelimo in na ta način zadostimo pravici. Pri Dajakih in Malajcih z dobroto nič ne opravimo — le kroglja in meč nam zadobita čast in spoštovanje.“

Potem se je obrnil do Rikarda. „Vi ste naju rešili! Kako pa ste prišli na suho?“

„Kapitan nam je dal čoln. Ogenj pa smo videli z ladije.“

„Vrnite se zdaj le nazaj, Rikard. Čoln je gotovo še pri bregu. Kaj ne?“

„Da, gotovo je še. Toda ravno zdaj vas rad ne zapustim; rudečeplaščarji bi se znali vrniti.“

Gerlan položi roko na Rikardovo glavo. „Bi ti bilo žal po meni, deček?“ Glas je imel čudno mehek.

„Zelo, gospod Gerlan!“

Gerlan poljubi mladeniča na čelo. „Smrt nas ne bo našla nepripravljene. Z mečem v roci nas zna najti in ni še gotovo, ako nas bode ravno v boju pobrala.“

Solnce je stalo že visoko na nebu. Po ulicah se je razlegal radosten krik in četa Dajakov je gnala ujetega izdajalca pred Brokeja.

„Tukaj je Mateo, sahib!“ klical je Toldi, kateri ga je bil prvi pograbil.

„Zvežite ga!“ zapove Broke in zbere svoje častnike okoli sebe. Mateo si ni upal mu obraz pogledati in tresel se je pred njim, kakor šiba na vodi. Dva, ki sta ga držala, sta ga morala siloma podpirati.

„Mateo“, vpraša ujetnika, „priznavaš, da si bil do zdaj moj sluga, da si služil v moji hiši?“

Grgrajoč „Da“ je bil ves odgovor. Rumenokožec je dobro vedel, da mu gre za vrat, a ni imel toliko poguma, da bi bil smrti junaško gledal v obraz.

„Mojega slugo Filipa so našli povezanega na stopnjicah, moja soba je bila zaklenjena in ravno tako je bilo z velikimi durmi. Mateo, ali priznaš, da si ti to storil?“

Malajec molči. Zdaj vse pritrditi se je bal, kajti podpisal bi si bil sam svojo obsodbo.

„Ne priznaš, Mateo?“ ponovi Broke.

Malajec ga mrklo pogleda. „Sahib, prosim milosti! Prisiljen sem bil od morskih tolovajev.“

„Torej priznaš, da si hudobijo učinil?“

„Moral sem ubogati! Grozili so mi!“

„In ti si se požigalcev in morilcev, pred katerimi bi te bil lahko branil, bal in si me raje izdal! Prijatelji, kako se v vojnem času kaznujejo uskoki in izdajalci?“

„S smrtjo!“ bil je enoglasen odgovor.

„Naj se li Mateo tudi kot izdajalec kaznuje?“

„Da!“

„Milost, milost, sahib!“ kriči Malajec in pade na tla. „Saj obžalujem nesrečno početje.“

„Zdaj ti obžalovanje ne more nič več pomagati. Privežite ga k onemu drevesu, možje! — Časa še ima pet minut, da lahko moli.“

Povelje se je izvršilo. Bolj mrtev kakor živ slonel je obsojenec ob drevesu in le vezi so ga držale po konci.

Brokejevo čelo je bilo nagubančeno, a vedel je, da more le s skrajno strogostjo doseči svoj namen in spraviti mir in red med razdivjane vrste.

Devet najboljših strelcev je bilo izbranih — sami Dajaki, sami najhujši sovražniki Malajcev. Na ta način je bil general — tako lahko imenujemo Brokeja — uverjen, da se bode dobro streljalo in ne bode trebalo skupnega strela ponoviti.

Mateo ni molil. Bil je bržčas že polunezavesten in glava mu je visela na prsi. Mrtvaški molk je vladal nad množico.

Na kratko povelje počí devet pušk, truplo odskoči, roke se vzpnejo kvišku in Mateo je bil mrtev. Izmed devet Dajakov ni nobeden zgrešil srca črtenega sovražnika.

Iz ladij se je zaslišalo glasno vikanje in kričanje. Bilo je izzivanje in Broke je rekel: „Dobro, naj se pa danes odloči. Ljudje, milosti

ne smete poznati — ker je tudi napram vam ne bode nihče poznal.“

Takoj po izvršeni obsodbi začele so se priprave za morsko ali povodno bitko. Kar je bilo belokožcev, so se vsi podali na krov fregate „Milanov“, kar je pa bilo Malajcev in Dajakov, skušalo se je na čolnih in džunkah in tudi od kopnega sem se bojevati.

Nova vojna se je takoj pričela in angelj smrti je žel strašno žetev.

Na fregati je zapovedoval kapitan Hastin in ladija, katera je bila odmenjena, da znanstveno preišče večino zadnjeindijskih otokov, morala je v prihodnjih trenutkih braniti čast angleške zastave.

Tolovajsko brodovje se je začelo umikati, da zvabi ladije na plitvejša mesta. Te so jim sledile le nekaj časa in ker so bile v medsebojnih znamenjih zjedinjene, obrnile so se vse tri v hipu in cela toča krogelj se je vsipala na sovražnika. Škoda, katero so kroglje provzročile, je bila tako velika, da so nasprotniki kakor besni obkolili vse tri ladije. Ker je vsak vedel, da je vlada nad deželo odvisna od te bitke, bojevalo se je od obeh strani s skrajno silo in skrajnim naporom.

Kakor v boju na kopnem, glasili so se tudi tukaj glasno kričeči „haj! haj!“ iz sto in sto grl, njim pa so občutljivo odgovarjali topovi in

puške, katere so znali belokožci tako dobro rabiti, da so cele vrste rudečeplaščarjev popadale ali na krov ali pa v morje. Nihče jih ni imel časa rešiti in mnogo ranjencev je vsled tega našlo smrt v vodi.

Broke in njegovi so bili na vsak način na boljšem. Njih tri ladije so bili parniki, tolovajske pa same jadrenice. Kmalu so nasprotniki uvideli, da na dosedanji način bojevanja ne bodo imeli uspeha. Namislili so si tedaj drugo taktiko.

Vodja ene največjih jadrenic, ki je bil bržčas tudi vodja vsega brodovja, zakadi se s kakimi tremi največjimi ladijami proti najmanjšemu Brokejevemu parniku, da bi najprej tega vzela. Nevarnost je bila velika.

„Nad nje, nad nje!“ kričal je Broke, „sicer nam vzamejo parnik.“

Kakor lastavica v zraku obrne se fregata in začne tako izdatno streljanje, da zmoti za nekaj trenutkov nasprotnika, ki se je že pripravljaj splezati na parnik.

Gerlan pokliče Oskarja in mu pokazaje na eno izmed treh džonk reče: „Oskar, dobro pogledajte, ni li to Devičandova džonka?“

Oskar, ves črn po obrazu, vzklikne: „Za Boga, res je!“

„To jadrenico moramo vzeti — naj velja, kar hoče!“

Že nameri Gerlan puško, da bi zadel Devičanda, toda naglo jo odloži, rekoč: „Ne — tega človeka moramo živega ujeti!“

„Prav je tako!“ pritrди Oskar, „živega moramo ujeti, da vam bode dal tisto železno škrijico nazaj!“

Kroglje so vedno in vedno žvižgale na predrzne Kitajce in čeprav jih je mnogo popadalo, vendar jih je iz ladije in drugih čolnov prihajalo vedno več in več.

Broke in Gerlan sta začela majati glave.

„Samo eno sredstvo še poznam“, reče prvi, „ki bi znalo pomagati.“

„Ti meniš bombe, kaj ne?“ ogласi se hitro drugi.

„Da, bombe menim; toda če jih rabim, so tudi ljudje na parniku v nevarnosti.“

„Nič ne škodi, saj so vojaki in sila je sila.“

Komaj je bilo rečeno in že je stala priprava za metanje bomb na svojem mestu. Prav bomba, dobro merjena, vdari ravno ob sredino džonkinega krova in njen učinek je bil grozen. Kakor trava, kadar jo kosi kosec, popadali so Kitajci na tla, pokriti s škodlami in odtrganimi deskami. Začetkoma majhen, a vedno bolj rastoč plamen se prikaže v jadrah in v nekaterih trenutkih je ladija vsa v ognju. Druge nasprotnice se umaknejo in parnik je bil rešen.

„K brizgljam, fautje!“ zasliši se s parnika.
 „Pogasimo ogenj in vzamimo džunko.“

Kakor mačke splezali so mornarji na džunko, na kateri je bil ogenj kmalu pogašen. Krov je bil ves s krvjo polit in vendar je bilo še mnogo Kitajcev nepoškodovanih. Med zadnjimi je bil tudi Devičand. Bojeval se je kakor lev in bilo je videti, kakor bi imel dvojno ali trojno telesno moč na razpolago, a naposled se je moral vendar prehuđi sili umakniti. Udarec s puškinim kopitom ga podere na tla in črez njegovo truplo stopajo belokožci, da pobijejo in pomečejo v morje, kar je še dihala na uplenjeni džonki.

Ko se Devičand zave, ležal je trdno zvezan na lastni ladiji in kot stražo imel je le dva lahko ranjena mornarja. Džonka pa se je zibala za fregato na varnem morji.

Bitka je divjala še vedno naprej in tudi „Milanov“ je bil precej poškodovan. Posebno hudo mu je doprinašala neka ladija, ki je tudi imela topove in je kot znamenje nosila naslikanega krokodila. Poveljnik te ladije sicer ni mogel dospeti na veliko višji fregatin krov, toda izumil si je nekaj družega. Vsi njegovi topovi so streljali vedno na eno in isto mesto, da bi fregata dobila luknjo in se potopila.

Dim je bil tako gost, da je zatemnil solnce. Streljalo se je le na primer, ker se posamezne postave na ladijah niso mogle več razločiti.

Ravno je splezalo več Malajcev na „Krokodilu“ med jadra in od tamkaj pošiljalo svoje svinčene pozdrave na fregato, kar se na njegovem krovu zasliši mogočen glas: „Tovariši, le po njih! Dajmo jim, da maščujemo svojega nesrečnega kapitana!“

Rikard je takoj spoznal glas. „To je krmilar „Elizabete“, katero je vzel Karoldi.“ In položivši obe roki na usta, zakričal je: „Jan Pagins — ahoi!“

„Ahoi!“ bil je odgovor. „Rikard, ti si! Ta ladija je naša vrla „Elizabeta!“ — —

Na njenem krovu poneha streljanje in samo padanje udarcev se sliši. Dim se polagoma dvigne in raz fregate je videti, kaj se na „Krokodilu“ godi. Vse se maščuje na svetu in vsaka krivda prejme zasluženo plačilo. To je skusil tudi radša Karoldi, ki se je že mislil na vrhuncu svoje zmage.

„Nesramni pagan, poštene kristjane si mučil do krvi in ravnal ž njimi slabše, kakor se ravna s psi — prejmi svoje plačilo!“

Angleški mornarji so izrekli celo kratko sodbo nad roparskim glavarjem. Položili so mu zanjko okoli vratu in ga potegnili kvišku. Jan Pagins, krmilar, sicer najkrotkejša duša na svetu, bil je danes divji, da ga ni bilo poznati.

„Kje je Palo, kje je izdajalec, ki nas je spravil v pogubo?“ kričal je in letal po krovu.

Malajci so bili vsi premagani in Angleži gospodarji na ladiji, katera pa je bila tako poškodovana, da se ni mogla še dalje udeležiti krvavega boja.

Fregata je vrgla še več bomb med tolovaje in ljudje, kateri so poskakali v vodo, da bi ušli smrti v ognju, našli so jo v morju.

Na „Krokodilu“ pa se je še vedno vršila kazenska sodba. Paloja so tako dolgo iskali, dokler ga niso našli, bledega, po vseh udih se tresočega in že zdaj samega strahu polumrtvega.

„Dečko, le pridi sem, da bodeš delal tovaršijo svojemu cenjenemu kapitanu. Ahoi! Le gor ž njim, na vrv ž njim! Dečko, pač nisi težek!“

Nobeden izmed Malajcev ni ušel smrti in vsakega so razkačeni mornarji obesili in mu dali zasluženo plačilo.

Ne dolgo in le tu in tam se je še ustavljala kaka ladija — vse druge so bile uničene, vso tolovajsko brodovje pokončano in z dobro vidljivimi znaki prestane borbe vrnili so se parniki v luko. Še prej pa so vse ladije zapalili in ostale roparje ujeli ter trdno povezali.

Rikard in Oskar in še nekaj častnikov se je podalo na „Elizabeto.“ Mornarji so bili stradani in suhi in prestano trpljenje se jim je dobro bralo raz obraza.

„Torej ni šla „Elizabeta“ na ribji lov?“ vprašal je Oskar.

„Nikakor ne. Karoldi je bil hudobnež, kar ga je bilo v koži in vsako manjšo ladijo, katero je srečal, je vzel, jo oropal in mornarje pobil. Tudi naših je nekaj čez noč zginilo, ker so se mu upirali.“

Ladijo je kapitan fregate „Milanov“ dal popraviti in ko se je slika krokodila z ostrim peskom in drugimi pripravami odstranila, dalo se je prvotno ime „Elizabeta“ dobro brati. Moštvo pa je vzel na svojo ladijo.

Ko se je naredil že večer, vzel je Gerlan čoln in se celo sam peljal do džonke, na kateri je ležal povezani Devičand. Prime ga za ramo in reče: „Poglej me, Devičand!“

Ropar se obrne, dvigne glavo in se prestraši, kakor bi se mu bil prikazal duh.

„Mrlič! vstajajo!“ mrmral je tresočimi ustmi.

„Me li poznaš, ropar?“

„Ne, ne poznam te!“ kričal je Devičand, kakor bi se hotel odtegniti bližajoči usodi.

„Čemu si me prej spoznal za duha, mož?“

„Podoben si nekemu, katerega sem prej nekdanj poznal.“

„In katerega si ti vrgel čez krov. Kje je tista železna škrinjica, radi katere si izvršil ponesrečeni umor?“

Ropar odkima. „Tebi se sanja.“

Na indijskih otokih.

„Zavedi se, Devičand! Povej, kje je škatljica, ker ti njena posest nič ne koristi — za mene pa je velike vrednosti. Saj si se že sam prepričal, da so v nji sama pisma.“

„Nič ne vem, nič nisem videl!“

Ker res ni hotel obstati, poda se Gerlan v kajuto in ker ni imel ključa, odpre omaro s pomočjo ostre sekire. Železna škrinjica je še bila na svojem mestu in nič ni manjkalo iz nje. Vsa pisma in ena ženska podoba so bili še v nji.

„Hvala Bogu!“ vzkliknil je Gerlan in se z dobljenim blagom vrnil na fregato.

Tamkaj se je vsedel k mizi, položil žensko podobo pred se in jo skrbno ogledoval. Zdaj ji je prikril gornji del, zdaj zopet spodnjega, dokler ni z veseljem vzkliknil: „Da, ne motim se — on je!“ — — —

Druzega dne prišel je Devičand kot jeden glavnih vodij roparske druhali pred vojni sod in bil ustreljen. Pokoril je na tak način za vse krivice, katere je bil učinil, za vse umore, katere je bil izvršil in za hudo trpinčenje, katerega je moral Oskar na njegovi ladiji prestati.

Šesto poglavje.

Nazaj v domovino.

Veselo trobentanje je oznanjalo pa mestu, da je zmaga na Brokejevi strani. Angleške ladje so bile tako obrnjene, da so topovi merili ravno na sultanovo palačo, pred katero se je bil ravno Broke s svojimi vojaki, katere mu je bila vojna pustila neranjene, podal, da za vedno obračuni z dvoreznim sultanom.

Iz oken so gledali obrazi in vedno menjavali z drugimi, kar je kazalo, da vlada v sultanovi palači velika zmešnjava.

Broke in fregatin kapitan, nadporočnik Barov in drugi častniki bili so prvi in na čelu cele čete. Zahtevajoč pred palačo prost uhod, podali so se lahko brez ovir pred Hasima, vojaštvo pa je obstopilo poslopje in dvorišče.

Hasim je bled in upadlega lica sedel pri mizi in zrl v polo papirja, katero mu je bil general Broke predložil, da podpiše pogodbo in se odpove deželi, katera ima takoj preiti v angleško oblast. Škripaje z zobmi je podpisal in ni ga bilo treba prigovarjati, ker je itak vedel, da je zanj vse zgubljeno. Zdaj je bil James Broke priznan za radšo v Saravaku.

Takoj po podpisu za Hasima tako sramotilne pogodbe stopil je še poveljnik fregate „Milanov“ pred sultana in zahteval za povzročeno škodo še mali otoček Labuan, kateri se ima tudi priklopiti angleški posesti. Tudi njegovi zahtevi se je nemudoma ustreglo.

In zdaj je prišla še poslednja zahteva. Hasimova palača se ima razdreti in on sam mora deželo zapustiti. Med sultanovimi družniki nastane glasno mrmranje, toda ko sultan namigne, naj mirujejo, vladala je grobna tišina v prostrani sobani.

„Jaz bodem takoj odpotoval,“ jecljal je sultan, „z mojo hišo pa naredite, kar hočete.“

Broke sam je bil prvi, ki je zunaj stoječim naznanil, kako so se obnesle obravnave. Radost mu je sijala raz lice, ko je vzkliknil: „Dosegel sem svoj cilj — radša sem čez celi Saravak!“

Burni klici so ga pozdravljali od vseh strani. Kmalu je o novici zvedelo vse mesto in razven ujetih rudečeplaščarjev bilo je vse zadovoljno in veselo.

Tudi najnesrečnejše vseh nesrečnih, ujete žene, slišale so vesele klice. Jim boče li kmalu bila rešilna ura?

Gerlan se jih je bil že spomnil. „Daj jim takoj prostost!“ rekel je Brokeju in ta mu je pritrdil. Cela vrsta ljudij se je podala pred ječo,

kjer so zdihovale žene in gledale skozi špranje in druge odprtine na prosto.

„Proste ste!“ zaklical jim je Gerlan in ne da se popisati, kar je sledilo njegovim besedam. Oproščene ujetnice so kričale, jokale, poskakovale in se samega veselja poljubovale. Tudi najkamenitejše srce je bilo po takem prizoru ganjeno. Broke je vsem obljubil obleke, hrane in dela.

Od žen podal se je Broke s svoji k ječi ujetih rudečeplaščarjev. Prizor je bil tukaj celo drugačen. Mesto veselja bila je le jeza in zagrizeno sovraštvo opaziti.

„Prosti ste tudi vi,“ rekel jim je, „in kdor hoče poštenega dela, naj se jutri pri meni oglasi.“

Možje so se tiho razšli in ne ene besedice ni bilo slišati v zahvalo.

„Kako mora vendar te hudobneže oprostiti!“ začudi se Rikard. „Prosti so in svoje krvavo rokodielstvo lahko znovič počnejo.“

„Tega se ni bati,“ poučil ga je gospod Gerlan, „dim gorečih in uničenih vasij in ostanki požganega brodovja so strašilna znamenja dovolj. Broke pa tudi ne bo miroval in ker je edino zavetišče morskega tolovajstva uničeno, bodo se oproščeni morali kakega poštenega dela poprijeti. Njih nekdanja moč je za vedno strta.“

Vračaje se nazaj v mesto, bile so vse hiše svečano okinčane. Za večer so že čakale velike baklje in cela vrsta meščanov se je prišla uklanjat novemu radši. Ljudstvo je bilo veselo, ker je bilo zagotovljeno, da se začnejo zdaj boljši in varnejši časi.

Novi radša je velel več volov zaklati, katere je podaril ljudstvu in tudi pijače je dobil vsakdo zastonj, kolikor je je le hotel.

Najbolj razposajeno se je tega večera vedel Toldi. General mu je bil namreč povedal, da si ga je izvolil za svojega prvega slugo in da bode lahko z vso družino stanoval pri njem.

Burnim dnevom sledili so zdaj mirni dnevi, dnevi počitka. Kar je imela fregata škode, bilo je kmalu popravljeno.

Rikard in Oskar nista mogla mirovati in sta s slikarjem Hardingom po cele dneve potovala po otoku, dokler ni za fregato prišel čas ločitve in vrnitve v domovino. Tudi Gerlan je sklenil zapustiti Borneo, na kateri zemlji je preživel toliko let svojega življenja. Vendar se je težko ločil, sosebno ker je zapuščal svojega dobrega in starega prijatelja Brokeja.

Ko je pred letom dni šel v Bombaj, da bi se tam ukrcal na kako evropejsko ladijo, bil je uverjen, da se vrne nazaj. Tokrat pa mu je nekaj pravilo, da bode zdaj za vedno ostal v domovini.

Prišel je dan ločitve. Gerlan se je pred odhodom skoraj dve uri mudil pri prijatelju, kjer mu je vse dogodke iz svojega življenja razložil in mu tudi povedal, kaj ga vleče za vedno v domovino. S solzami v očeh je Broke objel prijatelja, mu stisnil roko in rekel: „Bog bodi s teboj, Gerlan! Kar se tiče mene, ostanem tvoj dolžnik. Brez tvoje pomoči bi ne bil nikdar dosegel svojega cilja in želim tudi tebi, da dosežeš to, kar te žene od mene in po čemur si že leta in leta hrepenel!“

Spremil je vse potnike na krov in tudi Toldi je žalosten korakal poleg Rikarda.

„Bilo je vendar lepo, ko sva potovala skozi gozd in se o tem in onem pogovarjala. Beli deček, tebe ne bodem nikdal mogel pozabiti, ker si mi preveč ljub. Res sem ubog Dajak, toda tudi jaz imam toplo srce. Vsi dobri bogovi naj te spremljajo skozi celo življenje!“

Slikar Harding mu je na fregati podaril veliko podobo, katero je sam narisal in katera je predstavljal Rikarda, Oskarja in Gerlana. Starec se je podobe veselil kakor kakšen otrok.

„To podobo obesim doma na steno in kolikorkrat jo bodem pogledal, vsikdar se bodem spominjal, kako dobri ljudje bivajo daleč tamkaj v deželi, kjer zahaja solnee.“

Še en stisk z roko, še zadnje slovo in prvi valovi so odnesli mogočno ladijo ter prerezali

vez, katero je bila spletla prijateljska ljubezen, sila in smrtna nevarnost.

„Piši mi mnogokrat!“ zaklical je Broke in mahal z robcem.

Gerlan je dvigal klobuk in klical: „Mnogokrat — mnogokrat!“ —

Še enkrat se je fregata „Milanov“ peljala po kitajskem morji in čez indijski ocean in le v Kapstadtu je sklenila nekaj dni postati, da si naloži potrebnega premoga in pitne vode.

V Kapstadtu sta si Rikard in Oskar ogledala nekoliko afrikanskega življenja in sta pozneje izstopila na otoku Madejri. Tukaj so bile razmere že nekoliko drugačne in marsikaj je kazalo že bolj evropejsko lice.

„Milanov“ se je peljal na Angleško in Gerlan ter Rikard in Oskar so sklenili svoje nove prijatelje, s katerimi so se bili še le na zadnje-indijskih otokih seznanili, spremiti do kraja.

Tudi od njih je bilo slovo prav prisrčno, ko so se po večdnevem odmoru peljali na domači ladiji do zaželjenih domačih obal.

Ko so se te bližale, bila sta Gerlan in Rikard bolj resna, kakor prej kdaj in govorila sta ravno, kar je bilo treba, Oskar pa je bil nasprotno prav vesel.

„Vendar enkrat doma!“ je klical. „Rikard, veš kako dolgo je že, odkar me ni bilo doma? Celi dve leti — oh, kako se veselim!“

Rikard je samo molče prikimal, pozneje pa, ko ga je gospod Gerlan nagovoril, rekel je s tresočimi ustni: „Nek poseben čut mora biti, kdor se po večletni dobi vrača domu in ve, da najde doma stariše, sorodnike in znance. Pri meni je celo drugače. Noben glas me ne bo pozdravil in nobeno srce nasproti bilo. — Celo lahko bi bil v tujini umrl!“

Gerlan je odmajal z glavo. „Saj še ne veste, če vas res nihče ne bode vesel!“

„Oh, vendar vem, da je res, kar sem rekel. Jediní gospod ravnatelj v sirotišnici je, ki se še mene prijazno spominja. Tovariši, s katerimi sem v dotičnem zavodu preživel svoje mlade dni, so se razpršili na vse strani sveta, kajti tudi oni niso imeli ne starišev in ne sorodnikov. Toda čemu tarnam! Čemu se me polaste take misli! S prvo ladijo, na kateri dobim novo službo, odpotujem zopet v svet.“

Gerlan je srpo gledal na morsko površino in bilo je videti, kakor bi ne bil teh besed slišal. „Če le še živi stari gospod ravnatelj, Rikard?“

„Kdo ve, gospod? Moj prvi pot, kakor se hitro javim pomorski oblastniji, bode v sirotišnico.“

„Živijo, živijo!“ klical je Oskar, „doma smo! Že se vidijo zvoniki!“ In vesel je plesal po krovu.

Nakrat se pa približa Rikardu. „Oh, ti — če bi bila oče in mati umrla! Dve leti ste dolgi.“

Podala sta si roke — negotovost prihodnjih trenutkov krčila jima je srce. Ladija je naglo vozila in se bregu vedno bolj in bolj bližala.

Sidra so se pogreznila v morje. Oskar stopi k Gerlanu in reče: „Gospod, pojdite z menoj! Prosim, prosim — od tukaj ni daleč do stanovanja mojih starišev.“

Gospod Gerlan se vzravna, kakor bi se bil ravno vzbudil iz globokih misli. „Zdaj še ne — zdaj še ne morem iti, ker imam druge in sicer prav nujne opravke. Proti večeru pač znam priti in obiskati vaše stariše, Oskar!“

Mladeniču ni bilo prav. „In ti, Rikard?“

„Najprej se moram javiti pri pomorski oblasti, potem pa grem iskat znanih mornarjev, da si prej ko prej preskrbim novo službo. Tudi ravnatelja sirotišnice moram obiskati.“

„Kaj te pa briga ta ravnatelj? Saj nisi več pod njegovim nadzorstvom in ne odgovoren za svoje dejanje in nehanje.“

Rikard se nasmeje. „Imaš sicer prav, toda ravnatelj me je rad imel in spoštovanje do njega me vleče v sirotišnico.“

Oskar molče prikima. „Tedaj te pa vsaj zvečer vidim, Rikard. Kaj ne?“

„Upam. Gotovo pa bode tvojim starišem bolj po volji, če te bodo imeli prve ure samega. Tako se bode te ložje in brezozirneje pogovorili.“

„Da — mogoče!“

In s kratkim poklonom je Oskar odišel — v srcu z nevoljo in jezo. „Rikard noče bogatega moža zapustiti“, mislil si je, „hoče se ga okleniti in mene potisniti.“ Stiskal je čeljusti, da so zobje škrtali. V mislih na denar, katerega je bil upal od Gerlana, pozabil je celo na misli o vrnitvi. „Bode li Gerlan prišel?“ vprašal se je več kot stokrat.

Rikard in Gerlan sta v istem času stala na mostu. Mudilo se jima ni, ker nista v celem velikem mestu imela ni jedne duše, katera bi na nju čakala.

„Ostanite zdravi, gospod“, rekel je Rikard, ko se je poslavljajal. „Torej v hotelu k „slonu“ bode te stanovali? Ali si smem vzeti čas in vas včasih obiskati?“

Gerlan mu poda roko. „Ne samo to, Rikard, ampak obljubiti mi morate, da bode te moj vsakdanji gost in da brez mojega dovoljenja ne bode te ničesar počeli. V prvi vrsti pa si ne iščite službe, a če si jo že poiščete, ne sklenite pogodbe prej, dokler meni ne poročate. Hočete tako storiti?“

„Gotovo, gospod. Neizrečeno sem vam hvaležen za vašo dobroto.“

„Torej danes popoldne — na svidenje!“

Šla sta vsak na svojo stran, toda le tako dolgo, dokler ni Rikard Gerlanu zginil izpred oči. Kakor hitro se je to zgodilo, spremenil je Gerlan svojo smer in se naravnost podal po stranskih ulicah k sirotišnici. Na prvi pogled je bilo videti, da mu je bilo mesto dobro znano.

Kmalu je stala pred njim siva, stara in vsakomur dobro znana hiša, katera je imela nad vratmi mestni grb. Gerlan se je pred njo nekaj časa sprehajal, kajti srce mu je premočno bilo in vedel je, da za zdaj ne bode mogel mirno govoriti.

Naposled položi vendar roko na težko kljuko in odpre duri. Prostrano predhišje se je razprostiralo pred njim in iz njega držali ste dve stopnjici v prvo nadstropje, od koder se je ravno razlegalo otročje petje. Drugače pa je bilo vse mirno, kakor v kaki cerkvi.

Gerlan potegne za zvonec in kmalu se prikaže služkinja, ki vpraša tujega gospoda, kaj da želi.

„Je gospod ravnatelj, kateri je še pred dvema leti vodil ta zavod, doma?“

Z nemirnim očesom gleda Gerlan služkinji v obraz. Kaj, če je že dotičnež umrl?

Toda ne! — Deklica mu reče, naj blagovoli se v prvo nadstropje potruditi in prosi za ime. —

Gerlan odmajе z glavo. „Gospodu ravnatelju sem neznan in vse eno je, vam li povem svoje ime ali ne. Recite mu, da pridem v zadevi nekega nekdanjega gojenca tega sirotišča.“

Izgovor je obveljal. Eno minuto pozneje je stal Gerlan v majhni proti vrtu ležeči sobici majhnemu in že precej staremu gospodu nasproti, kateri ga je od nog do glave meril skozi svoje naočnike. Z roko mu je namignil, naj se usede.

„Prosim, brez ovinkov povejte, česa želite!“

„Gospod ravnatelj, govoril bodem kratko, kolikor se le bode dalo. Gotovo se še spominjate nekega Rikarda, ki je bil gojenec vašega zavoda in pozneje šel med mornarje.“

Ravnatelj pridvigne očala, jih pomakne na oči in zopet nazaj. „Da, spominjam se ga. Rikard je bil moj ljubljeneц in že izza njegove prve mladosti sem ga imel rad. Toda življenje med hrupnim svetom ga je gotovo spridilo in spravilo na slaba pota, kajti odkar je v Bombaju pobegnil s svoje ladije, ni bilo o njem nič več slišati. Prav težko bi mi bilo pri srečanju, če bi doživel, da bi ga moral kot kaznjence videti v kaznilnici ali pa slišati, da je postal hudo-delec, ki se ima pred pravico skrivati.“

Starček nekoliko preneha in si globoko oddahne. Potem pa nadaljuje: „A povejte mi, radi česa ste prišli k meni? Ga li poznate?“

Gerlan prikima. „Ravno danes sem prišel ž njim iz Borneje, gospod ravnatelj — in pomorske oblasti ne bodo mogle Rikarda radi pobega kaznovati, ker lahko jaz zanj jamčim in pričam. Kako se je reč dogodila, pripovedoval vam bode sam; v prvi vrsti pa je neka druga zadeva, ki me privede sem in me sili, da vas prosim pomoči!“

Ravnatelj se prikloni. „Vedno vam rad ustrezem in sem vaš sluga — samo če je v moji moči.“

Gerlan seže v žep, kakor bi hotel iz njega nekaj potegniti, a kmalu umakne roko. „Gospod ravnatelj,“ reče s hripavim glasom, „vi ste poznali pred osemnajstimi leti Rikardovo mater?“

„Da, gospod!“

„Meni je ime Gerlan, Viktor Gerlan.“

„Torej Viktor Gerlan. A jaz sem videl Rikardovo mater šele takrat, ko je bila že mrtva.“

„Znano mi je. Je li bila uboga žena mlada in zelo lepa, gospod ravnatelj — je imela goste črne lase in majhne ročice?“

„Da, izjemno majhni ročici. Dobro se spominjam.“

Zdaj seže Gerlan vendar v žep in izvleče podobo, katero si je bil v tolovajski džonki zopet pridobil.

„Gospod ravnatelj, prosim, spominjajte se na vsako malenkost — je to podoba dotične žene?“

Ravnatelj si zbriše naočnike in jih zopet natakne. Dolgo in dolgo gleda podobo in kima pred se.

„Da, da — ona je. Celó sem prepričan. Ne najdete tudi vi, gospod Gerlan, kako sta si mati in sin podobna? Saj poznate dečka, kakor ste ravno prej rekli. On je ubogi ženi do zadnje poteze podoben.“

„Toda,“ pristavi črez nekoliko časa, „imam še boljši in nevarljivi dokaz. Počakajte nekoliko, gospod, da ga poiščem in prinesem.“

Naglo odide in pusti Gerlana samega, samega v svoji nepopisljivi razburjenosti. Še vedno je bilo slišati otročje petje in tudi ptički so žvrgoleli v vrtu, toda mož v svoji zamaknenosti ni ničesar slišal. Vedno in vedno je mislil na starčkove besede — „imam še boljši in nevarljivi dokaz“ — kakšen dokaz?

In naposled je ravnatelj vendar prišel. Naočnike je imel pomaknene na čelo, v lice je bil rudeč kakor po hudem in napornem iskanju, a v rokah je držal majhno, v platno ovito in dobro povezano ter zapečatenó culico. Položil jo je na mizo.

„Osemnajst let nazaj, gospod Gerlan, bilo je trudapolno iskanje. Našel sem pa vendar

pravo, le glejte, tukaj stoji Rikardovo ime napisano. Berite sami!“

Gerlan je samo prikimal, z besedami ni mogel pritrditi, nekaj ga je držalo za grlo.

Starček je rešil zapečatenene vezi, vzel neko v papir zavito reč in jo položil na stran, z drugo roko pa je razvil rujavo in črno pisano žensko obleko.

„Glejte, gospod Gerlan, to je tista obleka, v kateri sem mrtvo videl prvikrat in zadnjikrat. Bržčas je to tudi tista obleka, v kateri jo je slikar slikal.“

Gerlan je s tresočimi rokami prijel obleko. Ustni je trdno stiskal.

„Da, dobro poznam to obleko,“ rekel je črez nekaj časa.

Ravnatelj ga je radovedno pogledal. „In imate vi res časten in resničen vzrok poizvedovati o tej zadevi? Te zadeve so tudi naše zadeve, gospod Gerlan, in dobro premislite, da so naše tajnosti mnogokrat sitne in neljube za one, o katerih se zve, da so sami zakrivili srečo te ali one osebe.“

Gerlan je bil bled kakor stena. „Čemu me vprašate, gospod ravnatelj — zdaj ste mi že vse pokazali in priznal sem, da mi je obleka znana?“

„Toda vprašam vas,“ nadaljuje starec nezmotljivo, „so vaši uzroki pošteni?“

„Tako pošteni, kakor je res Bog v nebesih!“

„Dobro — tedaj smete še nekaj videti!“

Ravnatelj je razvil papirni ovitek in v njem ste ležali dve pismi, izmed katerih je dal eno ginjenemu možu.

„To pismo sem našel v žepu te obleke.“

Samo kratek pogled je imel Gerlan za drobno pisavo, potem pa mu je zopet šinila kri v lice.

„Ah!“ vzkliknil je, kakor vzdihne človek, kateremu se je težak kamen odvalil od srca, „ah, tukaj imam dokaz! Ve Rikard kaj o tem pismu?“

Ravnatelj odmaje z glavo. „Ne,“ odgovori, „deček se mi je zdel še premlad. Iz materinih las sem mu dal splesti majhno kitico, katero nosi deček v majhnem in ploskovatem tulecu pri sebi, on pozna tudi obleko, a o pismu mu ni ničesar znano. To pismo sem mu hotel za poznejše čase shraniti.“

Gerlan stegne roko. „Je še jedno pismo tukaj?“

„Da, gospod. Kakor je soditi, je nekak odgovor, ali vsaj začetek njegov in bržčas od roke rajne žene.“

„Odgovor na to pismo?“

„Da!“

Gerlan vzame pismo v roko, a popade ga taka slabost, da se mora vsemi. Zdi se mu,

kakor bi se cela soba vrtela okoli njega. Hoče pismo brati, toda solze mu zalijejo oči in iz prs se mu izvije glas, kakor s silo zatajevani jok. Mora se nazaj nasloniti in za nekaj trenutkov zgubi zavednost.

Starček, ki je bil ne le ravnatelj sirotišnice, ampak tudi pravi oče ubogih sirot, se ob tem prizoru ne prestraši, ampak zadovoljno pokima pred se, popravi nezavednemu glavo in mu drgne čelo s kisom.

„Mislil sem si, da bode tako — brž sem si mislil!“ mrmra samemu sebi.

Ker mu drgnjenje ne pomaga takoj, vzame iz omare majhno steklenico in ravno ji izvije zatič in jo hoče nastaviti Gerlanu na usta, ko se po stopnjicah zaslišijo urni koraki in roka skoraj ob jednem na duri potrka in jih tudi odpre. Na pragu je stal Rikard in je bil veselega obraza.

„Bog vas živi, gospod ravnatelj!“ zakliče vesel, ko pa zapazi na divanu ležečega in ga spozna, prestraši se silno in beseda mu zastane v grlu.

„Moj Bog, gospod Gerlan — kaj pa je ž njim?“

„Nič ni hudega, nič,“ reče starček in položi obe roki na rameni visokovzrastlega in krepkega mladeniča. „Kako si vendar postal velik,

dečko! — Čemu mi pa nisi ves čas ni enkrat pisal, Rikard?“

„Prosim, prosim — o tem pozneje, a zdaj naj grem k gospodu Gerlanu!“

Toda starček ga trdno drži.

„Bodi previden, Rikard — ne vem, če te sme takoj videti! A povej mi, ga že dalje časa poznaš? Kdo je ta gospod?“

„Ta gospod je mož, ki mi je rešil življenje, gospod ravnatelj. Ali čemu bi me ne smel takoj videti?“

Starček ziblje glavo zdaj na eno, zdaj na drugo stran. „Si li nič ne domišljuješ? Ti ni gospod Gerlan nikdar namignil o neki posebni zadevi?“

„Ne, ne! Kaj se je zgodilo?“

Oči zvestega in starega vzgojitelja se trdno upro v Rikarda. „Hočem ti povedati, kaj mislim, deček; toda slušaj, kaj mislim — dognana še reč ni!“

„Kaj pa, kaj? Dalje, dalje!“

„Gospod Gerlan je, kakor mislim, tvoj oče!“ —

Rikard stoji kakor okamenel. „Moj oče?“ ponovi pol nevede.

„Jaz tako mislim, deček — toda pojdi, da ga skusiva zbuditi.“

Gerlan je ravno začel glavo premikati, a je še mižal. „Oh, to pismo! Naslovljeno je na

me, gospod ravnatelj, moja uboga žena je je pisala in dobim je še le čez osemnajst let v roko. Dobim je še le po njeni smrti!“

Z roko si potegne čez čelo, ko nadaljuje: „Rikard je moj sin, gospod ravnatelj — in Bog mi je priča, da sem to vedel že pred pol letom, ko je prvokrat stopil pred me — vedel sem, čeprav je sto in stokrat glas pameti hotel za-dušiti glas srca. Semkaj se še enkrat vrnem, gospod, a zdaj mi povejte, kje najdem uradno poslopje pomorske oblastnije?“

„Da bi šli svojega sina iskat?“

„Da, moram ga najti in pričati zanj. Njega ne zadene krivda, ako je v Bombaju moral pobegniti pred morskimi roparji, katerim je iz rok iztrgal ujetega Oskarja in mu je bil pot do svoje ladije zaprt.“ *

Starček pokaže smeje na Rikarda, ki je stal za njim. „Poglejte sem, gospod Gerlan!“

Gerlan se ozre.

„Rikard, moj sin!“ vzklikne samo, toda iz glasu je odmevalo vse, kar bi še bil sicer mogel v takem trenutku izreči. Še celo ravnatelj je bil ginjen. Tiho se je odstranil in pustil oba v prvem veselju sama. — — —

* V knjižici „Skozi širno Indijo“ najde dragi čitatelj zgoraj omenjeno. Sploh je ta knjižica prav za prav nadaljevanje ravno imenovane.

K o n e c.

Eno uro pozneje sta se Gerlan in najdeni sin peljala z vozom iz mesta, tja, kjer je pokopališče, da obiščeta obema enako drag grob in se v molitvi spominjata one, ki počiva pod zemeljsko odejo. Gerlan je bil prebral celo pismo svoje umrle žene, on je tudi Rikardu povedal vse in mu razložil, kako je prišlo, da je moral navidezno tako brezsrčno zapustiti svojo ženo in otroka.

Bili so zanj hudi časi, hude rodbinske razmere, ko ga je trdovratni oče izpahnil iz rodbine in se hotel še le takrat spraviti ž njim, ako bi ga bil sin na kolenih prosil odpuščanja. Uzrok je bila ženitev z ubogo, a lepo in pridno deklico. Komaj nekaj časa oženjen podal se je Gerlan v tuje mesto in ker ni tamkaj mogel najti pravega zaslužka, zapustil je sam Evropo in šel v Indijo, kjer je skušal in upal najti srečo.

Mlada žena je bila s tem ukrepom zadovoljna, a ni dobila službe, katera ji je bila že obljubljena in da bi mogla živeti, sklenila je podati se k Gerlanovim starišem, da bi pri njih vsaj za novorojeno dete izprosila pomoči in podpore. Bila je uverjena, da se trdovratni oče ne bode mogel braniti, kadar bi pred njega polo-

žila čednega in čvrstega dečka in ga — česar ni hotel storiti mož — na kolenih prosila odpuščanja in usmiljenja. Le ta pot zdel se ji je edino pravi in mlada mati je upala na srečo in spravo, ko se je nanj podala.

Mož ji je bil zadnjikrat pisal z Angleškega. Pismo je bilo polzveste ljubezni in prosil je, naj mu odgovori v Bombaj, kamor se je bil ravno ukreal. To pismo je vzela žena na pot, a celi odgovor hotela je napisati še le takrat, kadar bi bila pri njegovih stariših izprosila odpuščanja. Hotela ga je potem ob enem nazaj poklicati.

V pismu je bilo vse opisano, le besede: „Pridi nazaj — vse je zopet dobro!“ so še bržčas manjkale. Toda na potu jo je dohitela nemila smrt. Pomanjkanje in razburjenost ste ubogo mater premagali. — — —

„Jaz sem“, končal je Gerlan svoje pripovedovanje, „v Bombaju pričakoval odgovora, a ker ga ni bilo, pisal sem ves v skrbeh materi, a zopet nisem dobil odgovora. Še celo policija, do katere sem se obrnil, ni mogla nič zvedeti in le družina, pri kateri je prej žena stanovala, vedela mi je povedati, da je reva odpotovala. Popraševal sem pri njenih in pri svojih stariših, a ves trud je bil zastonj.“

Gerlan nekoliko umolkne. „Res, moj sin“, nadaljuje potem, „kar sem grešil kot sin zoper

očeta, za ta greh sem se pozneje desetkrat hujše pokoril. Mučila me je vedno in zopet misel: „kam je prišlo ubogo dete?“ — Skoraj osemnajst let nisem imel dušnega miru, a Bog mi je kakor po čudežu dal tebe najti.“

In objel je Rikarda. „Si li bil že pri oblastniji? Kaj si opravil radi pobega raz ladijo „Srebrnico“, na katero se nisi mogel več vrniti, ker so vama z Oskarjem prvo noč morski tolovaji zaprečili pot in je jadrenica že drugzega jutra odplula?“

Rikard odmajaje z glavo. „Prvega uradnika ni bilo ravno doma in radi tega sem se naglo podal v sirotišnico. Zvedel sem le toliko, da je jadrenica „Srebrnica“ v tukajšnji luki in se odpelje še le v štirinajstih dneh. Zvedel sem tudi, da je na nji še vedno stari krmilar, kateremu sem bil istega večera, ko sem potem izvršil svoj načrt, pripovedoval, kaj nameravam. Z njegovo pomočjo in s pričevanjem Oskarjevimi se upam opravičiti.“

Omeniti moram na tem mestu, da se namreč mornarji kot beguni ostro kaznujejo.

Oče in sin sta položila lep venec na grob in se peljala k oblastniji, kjer je bila reč kmalu poravnana, sosebnost ker je bil vrli krmilar dober prijatelj Rikardov in je že v tej zadevi storil potrebne korake.

Potem je šel Gerlan s sinom k pravniku, katerega je že iz prejšnjih let poznal, da Rikarda očitno prizna za lastnega sina in ga postavi v vse pravice, katere je kot tak imel. Poravnal je tudi vse stroške, katere je bil Rikard kot sirotišničnin gojenec povzročil.

Na ta način prišla sta še le pozno zvečer k Oskarjevim starišem.

Otročji hrup je veselo odmeval po hiši. Oskar se je bil po dolgi ločitvi vrnil domu in to je bil vzrok, da ste bili za danes pozabljeni sila in nadloga. Otroci ubogega pisarja so se veselili in še celo obraz materin, ki je sicer kazal toliko potez siromaštva, bede in pomanjkanja, bil je danes kakor pomlajen. In čemu ne? Dolgo pogrešani, o katerem se je že mislilo, da se je zgubil in umrl v daljnem svetu, sedel je zopet poleg nje in mati mu je lahko zrla v oči, ga držala za roko, slušala njegovim besedam — bilo je za njo sreče dovolj.

Oskar je postal rudeč v obraz, ko sta Gerlan in Rikard vstopila.

Torej vendar! Ni li res imel prav, da hoče Rikard bogatega naklonjenca obdržati celo za se? Še ne gane se od njega, prilizovalec!

„Oče, mati,“ vzklikne po prvih teh mislih, „tukaj je gospod Gerlan, o katerem sem vam pripovedoval! Oh, gospod, kako ste dobri, da

ste vendar le prišli! Že smo menili, da vas ne bo.“

Gerlan pozdravi stariše in jim poda roko, potem pa reče Oskarju, kazaje na Rikarda: „In ta tukaj? Nimate za vašega pogumnega rešitelja nobene besede?“

„Gotovo, gotovo,“ jeclja osramočeni. „Prosim prosim — vsedi se, Rikard.“

Ta se je pa mej tem že igral z otroci in približal se je Oskarju šele potem, ko je že Gerlan starišem povedal celo čudno dogodbo svojega življenja in predstavil Rikarda kot svojega sina. Prijel je tovariša za roko, peljal ga nekoliko vstran in mu prijazno rekel: „Zdaj bom lahko očeta pregovoril in mu prigovarjal, da bode lahko podvojeno za vas skrbel. Videl bodeš, da vam bode vsem pomagal iz sile.“ —

Oskar mu ne odgovori takoj in Rikard mu rad da časa, da se v mislih utopi v novo usodo.

Večer je minil, predno se je kateri izmed navzočih zavedel. Veseli ljudje nimajo namreč navade, gledati na uro.

Gerlan je skromnemu pisarju s svojim prijaznim vedenjem razvezal jezik in mu dal kovati nove naklepe za boljšo bodočnost. Mladi ljudje so si pripovedovali to in ono in se po svojem veselili, mati pa je s sklenjenimi rokami

poslušala zdaj te, zdaj one, veselila se novih časov in hvalila Boga.

Prišla je za danes ura ločitve. Toda le za danes, kajti v zvezi ostali so si vendar in se shajali dan na dan.

Rikard je kmalu šel zopet na morje. Njegova navada mu ni dopuščala poiskati si drugega poklica in oče ni v tem oziru nikakor hotel nanj vplivati.

Oskar je postal trgovec. Pomorskega življenja ni nikdar ljubil in ko se je v novem poklicu nekoliko izvežbal, prevzel je pri Gerlanu službo knjigovodje. Gerlan je tudi njegovega očeta preskrbel, da mu ni bilo treba bojevati se s skrbmi za vsakdanji kruh.

Rikard je kmalu postal kapitan na eni izmed ladij svojega očeta in na nji je velikrat obiskaval vsa prekmorska mesta, katera je tekom svojega dveletnega potovanja po prostrani Indiji spoznaval. Obiskal je mnogokrat tudi Brokeja, ki je v blagostanju živel kot radša v Saravaku in bil ljubljen od svojih podložnikov.

KAZALO.

	Stran
Prvo poglavje. Med morskimi tolovaji	3
Drugo poglavje. Življenje med divjaki	17
Tretje poglavje. Smrtna kazen pri ljudožrcih	32
Četrto poglavje. Pomoč v skrajni sili	42
Peto poglavje. Na kopnem in na morji	60
Šesto poglavje. Nazaj v domovino	83
Konec	101

V založbi Ant. Turka, knjigarja v Ljubljani, Dunajska cesta št. 7

se dobivajo sledeče knjige:

- Zlatarjevo zlato.** A. Šenoa. Roman. 356 str. Cena 1 K 80 v.
- Zmaj iz Bosne.** I. E. Tomić. Povest iz Bosenske zgodovine. 230 str. Cena 1 K.
- Pred nevihto.** J. Turgenjev. Novela. 96 strani. Cena 60 v.
- Marjetica.** Idila. Spisal A. Koder, 256 str. III. natis. K 1-20.
- Materina žrtev.** Pripovedka iz Dalmacije. Cena 1 K.
- Gozdovnik.** Spisal H. Majar. I. del 1 K, II. del 80 v.
- Beneška vedeževalka ali prokletstvo in blagoslov.** Povest. 65 strani. Cena 40 v.
- Skozi širo Indijo.** Povest. Cena 80 v.
- Na indijskih otokih.** Povest. Cena 70 v.
- Mrtvi gostač.** Povest. Cena 48 v.
- Ciganova osveta.** 65 strani. Cena 40 v.
- Iledvika, banditova nevesta.** 78 strani. Cena 40 v.
- Cvetina borograjska.** S podobami. 128 str. Cena 80 v.
- Srečolovec.** Spisal H. Majar, 84 strani. Cena 40 v.
- Pravljice.** Spisal H. Majar, 84 strani. Cena 40 v.
- Elizabeta, hči sibirskega jetnika,** z barv. podobo. 100 str. 60 v.
- Fra Diavolo.** Povest iz roparskega življenja. 102 str. 60 v.
- Rinaldo Rinaldini.** Zanimiva roparska povest. 114 st. Cena 70 v.
- Musolino,** ropar Kalabrije. Zanimiva povest. 102 strani. Cena 70 v.
- Požigalec.** Zanimiva povest. S podobo. 80 str. Cena 48 v.
- Pariški zlatar.** Povest. 92 strani. Cena 60 vin.
- Beligranski biser.** Povest. 56 strani. Cena 32 v.
- Cesar Jožef II.** Povest. S podobo. 88 str. Cena 48 vin.
- Devica Orleanska.** Historična povest. 102 strani. Cena 60 v.
- Prince Evgenij Savojski,** slavni junak in vojskovodja avstrijski. II. pomnoženi natis. Cena 60 v.
- Turki pred Dunajem.** Zanimiva povest. Z barv. pod. 120 str. 60 v.
- Andrej Hofer,** junaški vodja Tiroleev l. 1809. Z barvano podobo. IV. pomnoženi natis. Cena 60 v.
- Fran baron Trenk,** vodja hrvatskih pandurov. 80 str. Cena 40 v.
- Viljem baron Tegetthof,** zmagovalec na morju l. 1866. Z barvano podobo. 103 str. Cena 60 v.
- Burska vojska,** 92 strani. S podobami. Cena 60 v.
- Cvetke.** Spisal H. Majar, 72 strani. Cena 40 v.
- Dvoje povesti za slov. ljudstvo: Krvna osveta — Kmetska vstaja.** 48 str., cena 36 v.
- Sv. Genovefa.** Povest. II. natis. 88 strani. Cena 48 v.
- Sv. Notburga,** pomočnica v vsakovrstnih potrebah in popis življenja sv. Heme, 56 strani. Cena 40 v.
- Štiri povesti za slov. ljudstvo.** 82 strani. Cena 40 v.
- Balkansko-turška vojna.** Slike z balkanskega bojišča. Z 18 podobami in barv. nasl. podobo. 190 str. Cena 1 K 10 v
- Robinzon,** povest, 118 strani, s podobami. Cena 70 v.

- Avstro-ruska-srbska-italijanska vojna.** 3 zvezki s podob. I. del 60 v., II. 70 v., oba skupaj K 1'20, III. 90 v.
- Knjiga o dostojnem vedenju.** 112 strani. Cena K 1'50.
- Novo pravljice,** 112 strani, z barvano podobo. Cena 70 v.
- Revolucija na Portugalskem.** Zanimivo razkritje portugalskega dvora. Z 10 podobami. Cena 50 vin.
- Zadnji dnevi nesrečnega kralja.** Zgodovinska novela. Z barv. podobo. 150 strani. Cena 70 v.
- Sveta noč.** Spisal R. Vrabl, 56 strani. Cena 32 v.
- Božja pot na Šmarni gori,** z barv. podobo. 32 str. 24 vin.
- Carovnica s Starega grada.** Povest iz sred. veka. Cena 48 v.
- Božja pot Matere božje na Blejskem jezeru.** 32 str. Cena 24 v.
- Ave Marija.** S podobami. Cena 20 v.
- Slovenski šaljivec.** Spisal Silvester Košutnik. Cena I., II. III. po 60 v., IV. in V. del po 70 v.
- Veliki vsevedež.** Zbirka zanimivih in kratkočasnih spretnosti. II. pomnoženi natis. Cena 70 v.
- Godčevski katekizem.** Ženitne in svatbene napitnice. 64 str. 40 v.
- Narodna pesmarica,** zbirka najpriljubljenejših pesmi. 100 str. Cena 70 v.
- Vošilna knjižica.** Zbirka vošilnih listov in pesmic ob priliki novega leta in imendana. 96 strani. Cena 48 v.
- Največji slovenski spisovnik ljubavnih in ženitovanjskih pisem.** V. pomnoženi natis, 136 str. Cena 1 K.
- Ročni slovensko-nemški in nemško-slovenski slovar.** Cena nevezan 1 K 20 v., vezan 1 K 80 v.
- Slovensko-angleški in angleško-slovenski slovar.** II. pomnoženi natis. 160 str. Cena 1 K 40.
- Slovensko-italijanski in ital.-slov. slovar,** s katerim se brez pomoči učitelja ital. jezik priučí. 210 str. K 1'50, vez. K 2'40.
- Kubična računica za trgovce z lesom.** Cena 1 K.
- Kraljevič in berač.** Povest. Cena 40 v.
- Kubična knjižica za rezan, tesan in okrogel les.** Cena v platno vez. 2 K 50 v., bolj obširna 312 str. K 3'80.
- Nova kubična knjiga za novo metersko mero.** 200 str. Cena 5 K.
- Najnovejši hitri računar,** pridejan proračun iz stare mere na novo. 262 strani. Cena trdo vezan 90 v.
- Nova kubična knjiga ali hitri računar za trgovce z lesom in gozdarske uradnike.** Cena vez. K 4'50, nevez. K 3'50.
- Najnovejša velika egiptovska sanjska knjiga.** 250 str. 70 v.
- Sanje v podobah.** (Mala sanjska knjiga.) Cena 32 v.
- Nova velika arabska sanjska knjiga. Najnovejša ilustrovana izdaja.** 310 strani, Cena K 1'60, vez. K 2'60.
- Nova kuharska knjiga.** Navodilo, kako se kuhajo dobra in okusna jedila. 272 strani. Cena mehko vez. 3 K. Elegantno v platno vezana 4 K.
- „Narodna gorenjska noša“,** komad 10 v.

Posilja se le proti predplači ali na povzetje.